

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Diplomová práce

Napoleon Bonaparte v období 1793–1800

Patricie Maroušková

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

Napoleon Bonaparte v období 1793–1800

Patricie Maroušková

Vedoucí práce:

Prof. RNDr. Ivo Budil, Ph.D., DSc.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Děkuji Prof. RNDr. Ivo Budilovi, Ph.D.,DSc. za cenné rady, odborné připomínky a vedení práce.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	DĚTSTVÍ A MLÁDÍ NAPOLEONA BONAPARTA, KORSIKA PŘED FRANCOUZSKOU REVOLUCÍ	5
2.1	Carlo Bonaparte, Napoleonův otec	5
2.2	Dětství a mládí Napoleona Bonaparta na Korsice	7
3	POČÁTKY NAPOLEONOVY KARIÉRY V KONTEXTU FRANCOUZSKÉ REVOLUCE	15
3.1	Toulone	15
4	ITALSKÉ TAŽENÍ 1796–1797	20
4.1	Přípravy na vojenské tažení	20
4.2	Zahájení operací	21
4.3	Montenotte	25
4.4	Millesimo	26
4.5	Mondovi	27
4.6	Lombardie	28
4.7	Bitva u Lodi a Rivoli	29
5	TAŽENÍ DO EGYPTA A SÝRIE	33
5.1	Dobytí ostrova Malta	37
5.2	Bitva u Abukíru	39
5.3	Diplomatické vztahy během egyptského tažení	40

5.4	Egypt pod francouzskou správou Francouzů	42
5.5	Tažení do Sýrie.....	43
6	REVOLUČNÍ REŽIM NA ROZCESTÍ, NAPOLEON A BRUMAIRE	46
6.1	Předvečer Brumairu	46
6.2	Události 18. a 19. Brumairu.....	47
6.3	Mezinárodní a vnitřní situace ve Francii po Brumairu.....	51
6.4	Cesta k vytvoření císařství	54
7	ZÁVĚR	56
8	POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA	60
8.1	Vydané prameny.....	60
8.2	Literatura	60
9	RESUMÉ	64

1 ÚVOD

Velké Francouzské revoluci předcházela řada událostí. Byla spjata se změnami, které v Evropě již zhruba od 17. století probíhaly. V údobí druhé stoleté války se proti Francii postavila nově posílená námořní mocnost, Anglie. Osvícenské ideologické pokroky a války v té době vedené směřovaly ke zhoršování vnitřní stability státu.

Po válce o španělské dědictví probíhající v letech 1701–1714 se situace natolik zhoršila, že bylo nezbytné provést jistá finanční opatření v podobě reform. Po jejich neúspěchu rostla nedůvěra k francouzským finančním institucím. Po francouzské prohře v první globální válce, tedy v Sedmileté válce 1756–1763 došlo k opětovnému reformnímu úsilí. Francouzská vnitřní struktura byla v této době postavena na parlamentním uspořádání a král mohl ovlivnit rozhodnutí parlamentu pouze jeho rozehráním. Vyhánění Jezuitů značně oslabilo královskou moc a jejich intelektuální pozice převzali francouzští filozofové, kteří vydávali svá díla o reformách. Ovšem ve Francii stále chyběla dostatečná vůle k provedení potřebných reform.

Za vlády Ludvíka XVI. začal být dvůr, konkrétně Marie Antoinetta, odsuzován za zbytečnou rozmařilost. I přesto, že situace na francouzském dvoře byla méně nákladná, než se v této době uvádí například na anglickém dvoře. Prvním úspěšným krokem, který měl vést k modernizaci Francie, bylo odstranění parlamentů Renéem Nicolasem Charlesem Augustinem de Maupeou. Král tento krok však v zápětí zrušil, protože se domníval, že byl příliš nepopulární.

Snaha o urovnání vzájemných vztahů mezi Velkou Británií a Francií po ukončení války o nezávislost britských provincií v severní Americe, které podporovala Francie, se měla uskutečnit v roce 1786 pomocí dohody o otevřeném trhu. Tato opatření ovšem znamenala pro Francii spíše další hospodářské poškození. Britské laciné zboží zaplavilo trh a způsobilo tak trvalou újmu domácímu francouzskému trhu.

Anne Robert Jacques Turgot, ekonom na dvoře Ludvíka XVI., se snažil provést liberalizaci cen a tak umožnit jejich státem kontrolovanou regulaci. Zvyšování cen základních potravin a omezování cechů se však neseťkalo s radostným ohlasem. Více úspěšným krokem se stala Keynesovská ekonomika, kterou navrhl Charles Alexandre de Calonne. Zavádění investic do rozhybání ekonomiky se zdálo úspěšné i přes stálý logický nárůst zadlužení. Calonne si uvědomoval, že je třeba změnit strukturu společnosti a rozhodování o dalších krocích předat do rukou vlastníků s velkou ekonomickou mocí, byly by tak vytvořeny jakési provinční zastupitelstva. Navrhl reformu, ve které by byla zvýšena role notáblů, kteří by měli právo změnit rozhodnutí parlamentu. Opět se to setkalo s nesouhlasem a Calonne byl donucen odejít z Francie.

Po vyhlášení Národního shromáždění, pádu Bastily a vyhlášení Republiky v roce 1792 začaly tři fáze revoluce. Ustavené národní shromáždění ve druhé fázi nechalo popravit krále, aby zabránilo případné kontrarevoluci a dalo najevo, že není cesty zpět. Nastaly však i problémy opět v hospodářské rovině a protirevoluční vzpoury. Rozhořel se tak i střet mezi Girondiny a Jakobíny. Po svržení Girondinu nastala Jakobínská diktatura. Ta byla ve znamení ústřední vlády, centralizace moci a reforem a návrhu nové ústavy. V roce 1794 opozice proti Jakobínům sílila a jejich vláda byla svržena.

V období direktoria, tedy jakési vlády buržoazie, došlo ke zrušení řízeného hospodářství, které směřovalo k maximálnímu navýšení cen, což se shledalo s odporem společnosti. Zároveň byl veden boj proti Jakobínům. Přijetím Thermidorské ústavy získala zákonodárná moc větší postavení. V roce 1799 v čele revolucemi rozložené Francie postavil Napoleon Bonaparte.

V době nastíněné situace se budoucnost budoucího francouzského císaře teprve začala formovat. Toto období je předmětem mé diplomové práce. Vztahuje se k Napoleonově rané éře od samého dětství k dosednutí na císařský stolec. Mým cílem je historická analýza

historických příčin a okolností, které doprovázely historický vzestup Napoleona Bonaparta. Zaměřím se na otázku, do jaké míry lze bonapartismus pokládat za pokračování a dovršení některých proudů a kulturního vývoje francouzské revoluční společnosti. Ve své práci se objektivně zaměřím na získané poznatky a zhodnotím jejich dopady na celou společnost.

Práce je rozdělena do pěti kapitol a několika podkapitol. V první fázi se zabývám dětstvím Napoleona Bonaparta a zároveň vlivem jeho rodiny na jeho pozdější politický vývoj. Do faktorů, které ho jako dítě ovlivňovaly, patří také prostředí, ve kterém vyrůstal. Korsika té doby byla jeho vlasteneckým místem a také místem revolučním. Do bojů o její svobodu se několikrát zapojil, setkal se tak s vlivnými osobnostmi, které ho později provázely v jeho vzestupné kariéře. Dalším bodem diplomové práce je Napoleonova vojenská kariéra a jeho pozvolné začlenění do okolností Francouzské revoluce. Toto období je pro něj zlomové, za tento okamžik je považováno obléhání Toulonu. Díky jeho prokázaným strategickým schopnostem se odrazí do další úspěšné vojenské fáze. V době italského vojenského tažení Napoleon již plně, i přes prvotní nedůvěru starších generálů, prokazoval své nabyté vojenské zkušenosti a jeho schopnost zaskočit nepřítele.

V další části mé práce se zaměřuji na Napoleonovo tažení do Egypta a Sýrie. V této fázi je možné vidět rozdílné podmínky bojů od těch, již uskutečněných. A tonejen kvůli extrémnímu podnebí a podmínkám, ale díky jeho celkové náročnosti. I přes jistý neúspěch celé expedice a pro Napoleona chvíle, ve kterých zažíval porážku, se Bonapartovi povedlo egyptské tažení vydávat za francouzský triumf, který ovlivnil směřování Francie a jeho cestu k moci. Napoleon po útěku zpět do Francie, kde se chopil příležitosti k převzetí moci, ponechal své jednotky v Egyptě. Tento čin ještě jednou pak zopakuje při svém pozdějším ruském tažení. Francie byla v tomto období opět mocensky oslabena a setkala se tak s moci chtivými personami, které okamžiku využili. Napoleon spolu se svými spojenci provedli převrat, kterým se dostal až

na samotný vrchol francouzské politické scény. Celá jeho éra pak byla provázena významnými reformami, ale i tvrdou diktaturou.

Přes vědomí, že toto téma je již nesčetněkrát zpracováno, jsem se snažila vycházet co nejvíce ze zahraniční literatury. Pro tento účel jsem osobně využila univerzitní knihovnu v německém Tübingenu. Kde jsem během svého pobytu nashromažďovala potřebné údaje. Jako další možnosti pro svou práci jsem využila i některé internetové knihovny. Ve své práci se také opírám o některé zdroje z knih českého prostředí nebo do češtiny přeložené. Mezi nimi jsou to například historici jako Jiří Kovařík, Albert Manfred nebo Eduarda Gombár. Z těch cizojazyčných bych ráda upozornila na Luise Bourrienna, Philipa Dwyera či Hillaira Bellocu.

2 DĚTSTVÍ A MLÁDÍ NAPOLEONA BONAPARTA, KORSIKA PŘED FRANCOUZSKOU REVOLUCÍ

2.1 Carlo Bonaparte, Napoleonův otec

Linie rodu Buonapartů se zformovala v Italském Toskánsku. V jejich rodokmenu je doložen rytíř z 12. století, jehož synovec stál během sporu guelfů a ghibellinů na straně císaře, tudíž proti papeži. Později pro svou rodinu zvolil jméno *Buona-Parte*, nebo-li *dobrá strana*¹ Posléze, to už v Janově, v Sarzaně, byl klan považován již za prominentní. Jak často Napoleon připomínal, matka papeže Mikuláše V., byla pokračovatelkou linie Buonapartů.

V 16. století jistý Francesco Buonaparte odklonil klan do Ajaccia na Korsice. Na něho se opět později odvolával Napoleon, tentokrát kvůli jeho trošce arabské krve v žilách. Napoleon s tím chtěl údajně udělat dojem na mamluky. Na Korsice se stále zvyšoval rozkvět a vliv rodu. Živili se zde na polnostech, vinicích, ale také obchodem a obchodem s penězi. Byli stálou součástí ostrovního parlamentu a celkově v ostrovní politice.²

V roce 1746 se narodil v Ajacciu Napoleonův otec, Carlo Maria Buonaparte. Jeho otec záhy po jeho narození zemřel, tudíž byl podporován svým strýcem. Carlo vystudoval na univerzitě v Pise římské a kanonické práce, jak bylo v rodině tradicí. Během studií již působil pod generálem Paolim.³ Díky své všestrannosti a inteligenci se brzy stal Paoliho soukromým tajemníkem a právním poradcem. Vypracoval pro něj návrh na ústavu suverénní Korsické republiky.⁴ Dokonce sám odjel do Říma a přes překvapení dokázal přesvědčit papeže, aby Paoliho vládu na Korsice uznal. V roce 1764 se Carlo Buonaparte oženil s Letizií Ramolino. Její rodina byla velmi váženého postavení, byli původem z Itálie a patřili k úřednické šlechtě.

¹ AMELUNXEN, Clemens, *Napoleonův klan. Rodina ve stínu imperátora*, Praha 1998, s. 24.

² LUDWIG, Emil, *Napoleon*, London 1927, s. 28.

³ DWYER, G. Philip, *Napoleon and Europe*, London 2001, s. 26.

⁴ AMENLUXEN, s. 30.

Jejich manželství bylo naplněno 8 dětmi. Na neštěstí dvě prvorozené dobu nepřežily. Nejstarším potomkem se tedy stal Giuseppe, který se narodil v roce 1768. Giuseppe se ještě narodil jako právoplatný janovský poddaný. Již v této době však měla Janovská republika finanční problémy. Jako řešení našla Janovská vláda prodat Korsiku francouzskému králi Ludvíku XV. Korsičané se změnou nadvlády nesouhlasili. Již v této době jim připadalo získání nezávislosti jako reálný fakt, proto jim prodej Korsiky zrovna Francii připadal jako nemyslitelný. Občané opět cítili potřebu sáhnout po zbraních.

Francouzi se brzy vylodili na ostrově. Carlo Buonaparte působil jako velitel lidové milice a řídil kruhovou obranu Korsiky, Monte Rotondo. Korsičanům se však nepodařilo Francouzů zbavit. Jejich armáda byla dobře disciplinovaná a vyzbrojená. Korsičani byli přesvědčováni, že zde nenastane nadvláda, ale že z Korsiky bude rovnoprávná provincie, ve které zůstanou všechny svobody, zvyky i instituce zachovány. Opravdu tak bylo dodrženo až do konce vlády Ludvíka XVI.

Carlo byl však znechucen a prohlásil, že se občané stali Francouzi. Odmítl však s generálem Paolim odejít do exilu do Anglie. Na ostrově zůstalo spoustu stejně smýšlejících občanů jako právě Paoli a nepřestali střídat sny a plány o Korsické republice. Buonapartovi se od této chvíle dostali do hledáčku právě korsických vlastenců. Považovali je za zrádce.

V polovině srpna, tedy 15. srpna 1769 se manželům narodil druhorozený syn, Napoleon.⁵ Jeho otec se rozhodl naplno věnovat se své nové vlasti.⁶ S podporou známých velice rychle dosáhl na Korsice vysokého postavení, díky své úspěšné kariéře advokáta, soudce a politika. Jeho pracovitost mu přinesla i místo v regionálním parlamentu a dosáhl šlechtického titulu. Díky němuž si následně získal potřebné kontakty přímo na ministerstvech v Paříži.

⁵ ENGLUNG, Steven, *Napoleon a Political Life*, New York 2004, s. 12.

⁶ The Dublin Penny Journal, 11. červen 1835, CCVI, s. 393–394.

Vztahy mezi nejstaršími bratry Giuseppem a Napoleonem byly velice úzké a pevné.⁷ I když by se dalo očekávat, že Giuseppe, jako nejstarší mužský potomek, bude mít hlavní slovo. Nebylo to tak. Napoleon byl od útlého dětství značně průbojný a snažil se mít ve všem navrch. Pro samotného Napoleona bylo těžké dodržovat korsickou hierarchii, které se vztahovala právě na prvorozené.⁸ Oba bratři byli protipóly. Giuseppe patřil k typům, které plnili všechny své uložené úkoly, pilně studoval. Dosáhl též akademického vzdělání jako jeho otec. Napoleon byl však chytrý a až přespříliš cílevědomý. Vždy si vytyčil své cíle, za kterými tvrdě šel bez ohledu na rizika.

2.2 Dětství a mládí Napoleona Bonaparta na Korsice

Rodina Buonapartů se velice rychle rozrůstala. V roce 1775 porodila Letizie třetího syna, Lucciana. O dva roky později byli obdarováni první dcerou Marií Annou. Za velice krátkou dobu přišel čtvrtý syn, Luigi. Roku 1780 se narodila druhá dcera Paoletta, o dva roky později třetí dcera, Maria Annunciata. V roce 1784 se jako poslední syn narodil Jerome.⁹

Ve výše postavených rodinách bylo, že prvorozený syn se stane důstojníkem a druhorozený bude duchovním. U Buonapartů tomu bylo nakonec opačně. Vojenské vlohby měl Napoleon, tudíž ho rodiče určili pro vojenskou dráhu.¹⁰ Pro duchovní dráhu se více hodil Giuseppe. Oba začali studovat ve Francii. Napoleon v Brienne a Giuseppe v Autunu. V Brienne se Napoleon více zaměřil na zdokonalování svých vrozených dispozic. Zaměřil se na četbu a studium a neustále snil o osvobození od nadvlády Francouzů. Z knih o Caesarovi si vytvořil jakýsi obraz o odvaze a válečné slávě. Napoleon byl tedy oddaný studiu. Mezi jeho charakterové vlastnosti patřila schopnost ukázat nadřazenost, zde zatím v získaných vědomostech. Neustále soupeřil mezi spolužáky. V roce 1784 dostal stipendium pro studium na Královské vojenské škole

⁷ SLOANE, M. William, *The life of Napoleon Bonaparte*, New York 1916, s. 20–35.

⁸ MALÝ, Jakub, *Napoleon Bonaparte, císař Francouzský. Od narození Napoleonova až k jeho dosednutí na stolec císařský*, Díl 1, Praha 1848, s. 9.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ BOURRIENNE, Louis, *Memoirs of Napoleon Bonaparte*, London 1836, s. 3.

v Paříži.¹¹ Carlo se snažil svým potomkům co nejlépe zajistit budoucnost. Dá se říct, že se mu to podařilo ještě i u 4 potomka, pro ty nejmladší již ne tak docela. Dne 24. února 1785 Carlo de Buonaparte zemřel na rakovinu žaludku.¹²

V témže roce, byl Napoleon jako šestnáctiletý jmenován podporučíkem dělostřelectva a stal se také finanční oporou rodiny. V této době působil v pluku La Fère ve Valence na Rhoně. Zde byl povýšen na poručíka a začal studovat v dělostřelecké škole v Auxone a to mezi léty 1788–1789.¹³ Pro kariéru v dělostřeleckých divizích byli většinou vybíráni mimořádně talentovaní žáci, proto to byl pro Napoleona nepochybný úspěch. V této době také začal vychovávat své mladšího bratra Luciena, kterého k němu poslala jeho rodina, aby rovněž získal náležité vzdělání v armádě.

Na Korsice již byla situace velice napjatá. Šlechta i prostý lid měli problémy se stoupajícími cenami potravin a královi byla zakázána stavy daňová reforma. V Londýně byl stále připravený Paoli. Chystal se s anglickou pomocí využít problémů Francie a získat zpět Korsicu a mobilizoval své stoupence na Korsice.

Rodina Buonapartů byla stále považována za zrádce Korsiky. Mezi léty 1789–1799 fungovaly na ostrově tři politické směry: revolucionáři, rojalisté a paolisté. I přesto, že se revolucionáři a rojalisté nesnesli, chtěli zachovat francouzskou Korsiku. Paolisté tvořili opozici proti dvěma ostatním politickým směrům. Snažili si zajistit různá spojení jak na ostrově, tak i mimo něj a chtěli prosadit nezávislost ostrova.¹⁴

K této roztříštěnosti se stavěl klan Buonapartů rozdílně. Podle mínění otce měla rodina setrvat na straně rojalistů, ale tam nikterak svými názory nezapadali. Giuseppe byl již od svých studií v Pise

¹¹ MANFRED, Albert, *Napoleon Bonaparte*, Praha 1990, s. 35.

¹² GEOFFREY, Ellis, *Napoleon*, Praha 2001, s. 22.

¹³ SLOANE, M. William, s. 48–59.

¹⁴ BOEHLINGK, Arthur, *Napoleon Bonaparte. Seine Jugend und sein Emporkommen*, Jena 1880, s. 45.

stoupencem republikánství. Revoluci ve Francii vzal na vědomí, ale nijak se do ní neangažoval. Napoleon v podstatě přivítal změny ve Francii, jako byla ústava z roku 1789, etablovaný třetí stav, omezení privilegií šlechty a omezení samotného krále. Ovšem do běhu událostí nijak zvlášť nezasahoval. Byl si vědom toho, že ho brzy bude Francie jako důstojníka potřebovat. V této době se však ještě snažil zároveň podpořit i svobodu Korsiky. Po vypuknutí revoluce se rozhodl odjet zpět na Korsiku.¹⁵ Po příjezdu požádal svého bratra Josefa, již advokáta v Ajaccii, o informace o politické situaci na ostrově. Zjistil, že je sice celý svět pobouřen děním ve Francii, ale na Korsice stále běží vše ve starých kolejích. Touto situací byl značně rozhořčen. V této chvíli ho pravděpodobně začalo mírně opouštět přesvědčení o Korsice, už si uvědomoval, že to není místo, kde by lidé bojovali o svou svobodu. Napoleon obnovil starou známost z první korsické dovolené s Carlem Andreem Pozzo di Borgo.¹⁶ Oba byli podobného smýšlení, a společně se zajímali o osvícence, rovněž projevovali ochotu zasáhnout do revolučního boje. Jejich rodiny měly vlivné postavení na ostrově, když se spojily, znamenalo to pro Ajaccio mnoho. Napoleonovým cílem bylo získat Korsiku pro revoluci. Jedním z prvních kroků mělo být preferování Korsičanům o situaci v Paříži a rozšířit tak revoluci i sem. Z iniciativy jeho bratra Josefa a Pozza di Borgo, uspořádali v kostele shromáždění nových stoupenců. Společně vytvořili dokument, který nazvali Poselství korsického národa Národnímu shromáždění, ten nabádal korsické vzbouřence k podpisu. Žádali obnovení práv Korsičanů. Dokument se následně setkal mezi obyvateli ostrova s velkým ohlasem. Napoleonův vliv a obliba stoupaly.

Dne 5. listopadu došlo k povstání v hlavním městě Korsiky, v Bastii. Tato reakce na dění v Paříži se odehrála 3,5 měsíce po pádu Bastily.¹⁷ Velitel Barren se pokusil s vojskem shromáždění zabránit, ale marně. Revolucionáři se zmocnili města města a Barren byl donucen ustoupit.

¹⁵ CAIRD, L. H, *The History of Corsica*, London 1899, s. 106.

¹⁶ PALMER, Robert, *The Kingdom of Corsica and the Science of History*. In: *Proceedings of the American Philosophical Society* 105, 1961, 4, s. 354–360.

¹⁷ WILLIS, F. Roy, *Development Planning in Eighteenth-century France. Corsica's Plan Terrier*. In: *French historical studies* 11, 1980, 3, s. 328–333.

Otázka Korsiky byla projednávána v Ústavodárném shromáždění dne 30. listopadu 1789. Návrh poslance z Korsiky Antoina Christophera Salicettiho schválilo Národní shromáždění jednohlasně. Korsika byla zrovnoprávněna s ostatními částmi francouzského království. Na návrh Honorého Gabriela Riqueti de Mirabeaua byla udělena amnestie všem, kteří dřív bojovali za svobodu ostrova.¹⁸ Mezi nimi byl i Pasqual Paoli. Po propuštění se Paoli setkal s oběma bratry. Napoleon ho obdivoval celá léta za jeho odvalu a vlastenectví, proto byl znepokojen, když byl jím přijat bez známek jakéhokoliv zaujetí. Paoli se k bratrům Bonapartům choval chladně a odměřeně, klan Bonapartů byl stále chápán negativně, protože byli považováni za zrádce. To byl jeden z dalších okamžiků Napoleonova vystřízlivění z tak úzké náklonnosti ke Korsice.

Paoli byl chápán obyvateli Korsiky téměř se samozřejmostí jako hrdina, stal se předsedou direktoria departementu Korsiky a vrchním velitelem ozbrojených sil. Napoleonův mladší bratr Josef byl rovněž jmenován jako člen v direktoriu, ovšem v distriktu Ajaccia.

Napoleon se však nevzdával a snažil se nalézt k Paolimu cestu. Uvědomoval si i fakt, že Paoliho vláda se postupně stávala čím dál tím více diktátorskou. Paoli si za svého pobočníka zvolil Napoleonova bývalého důvěrníka Pozzo di Borgo. Di Borgo postupně inklinoval směrem k pravici a začal nedůvěřovat revoluční Francii. Napoleon si byl vědom toho, že se Paoli snaží stále více držet rod Bonapartů od vedoucích funkcí. Ale i přesto ho stále podporoval, stále v něm dřímala úcta k němu.¹⁹

V této době se jediný účastnil revoluce Lucien. Dne 10. 8. 1792 byla definitivně svržena monarchie ve Francii a v tomto okamžiku byly zaznamenány četné případy emigrace důstojníků a to jak v drobné šlechtě (*petite noblesse*), tak i ve vysoké šlechtě (*haute noblesse*). Tyto čísla dosahují až k 70 %.²⁰ Byl to způsob, jak se odklonit od revoluce. Po

¹⁸ DWYER, s. 34.

¹⁹ CAIRD, L. H., s. 124.

²⁰ AMELUNXEN, s. 37.

vyhlášení války Rakousku a Prusku v dubnu 1792, která se již v únoru a březnu 1793 rozšířila na Velkou Británii, Holandsko a Španělsko, bylo jasné, že je potřeba najít schopné důstojníky, kteří by bojovali za Francii. Tyto roky je možné definovat, jako období profesionalizace důstojnických a vojenských sborů. V této době, byl ještě nejbližší revoluci Napoleonův bratr Lucien. V roce 1792, když mu bylo sedmnáct let, opustil Korsiku a v Toulonu se přidal k jakobínům. Stal se proviantním důstojníkem a šéfem revolučního výboru v provensálském městě Sainte Maxime.²¹

V období před revolucí, v letech 1789–1791 se Napoleon vrátil na Korsiku v době své druhé dovolené. V říjnu 1791 přešel od armády do dobrovolné Korsické národní gardy s hodností podplukovníka. Díky tomuto kroku, byl v bezprostřední blízkosti k navrátilci z anglického exilu Paolimu. Ten předpokládal, že po svém návratu se mu podaří převzít nadvládu nad Korsikou. Vrcholící revoluce na Korsice, kde se o nadvládu snažili paolisté a povinnosti Bonaparta jako profesionálního vojáka, vedly k tomu, že se Bonapartovi přesídlili v roce 1793 do Toulonu.²² Pro Napoleona bylo nezbytné, jako pro původního Korsičana, přijmout francouzskou identitu a to nejen ve vzdělání a výcviku, ale přijmout také francouzskou národnost svým vnitřním přesvědčením.

V roce 1791 se Napoleon vrátil do Valence. Jako voják revoluce se přidal ve Valence do „*Spolku přátel konstituce*“, což byla jakási odnož klubu jakobínů. Byl si vědom toho, že svým členstvím proti sobě popudí většinu důstojníků v pluku a ztratí sympatie místních obyvatel. Jeho mysl se však nadále upírala k myšlenkám na republikánské zřízení Francie. V září znovu odjel na Korsiku. Jeho hlavním důvodem bylo, aby dostal svého staršího bratra do Zákonodárného shromáždění, což se nepodařilo. Paoli si zvolil Pozzo di Borga a Peraldiho. V tomto okamžiku přátelství mezi Napoleonem Pozzem di Borgem končí.

²¹ BANGS, John Kendrick, *Mr. Bonaparte of Corsica*, New York 1895, s. 25.

²² HEROLD, Christopher, *Bonaparte in Egypt*, New York 1962, s. 4.

Dalším z důležitých Napoleonových známých byl Antoine Christophe Salicetti. V roce 1791 se poznali v Ajacciu.²³ V té době bylo jejich postavení naprosto rozdílné. Salicetti byl o 12 let starší a již znám ve Francii i na Korsice a byl Paoliho druhou rukou. Dá se říct, že měl největší vliv na Bonapartův vzestup. Za nedlouho se však úlohy změnily a Napoleon se stal více známým a získal tak převahu nad Salicettim. Sám Salicetti se původně hlásil k jakobínům, ale nakonec se podřídil nového režimu. Byl v něm však stále duch revolucionáře. V roce 1792 byl však Napoleonovým přívržencem. Z politických důvodů byly na jeho straně i dva poslanci Konventu za Korsiku, Louis Quirico Casabianca – to byl námořní důstojník jakobínské příslušnosti a Jean Moltedo, též jakobín.

Napoleon si byl vědom politické síly Paoliho, ale také s ním popřípadě nevyklučoval střetnutí. Jeho kroky však byly vedeny zvláštním způsobem. Přesto, že udržoval kontakty s Paoliho odpůrci, zároveň se s ním stále snažil sblížit. Podobně jednali i jeho tři bratři. Snažil se tak získat Paoliho na svou stranu. Avšak diktátor jeho kroky velice rychle prokoukl a odmítl si držet Bonapartovi blízko sebe. I přes Paoliho odpor se však povedlo Napoleonovi v Ajacciu dosáhnout významného tahu.²⁴ Byl zvolen na post podplukovníka praporu dobrovolníků. Tento post měl však za následek opuštění dělostřeleckého pluku ve Valence. Velice brzy se střetli Bonapartovi dobrovolníci s pravidelným vojskem. A to ve dnech 8. až 12. dubna.²⁵ Na obou stranách došlo k lidským ztrátám.

V tomto okamžiku přicházely na ministerstvo války v Paříži stížnosti z ostrova, které se týkaly právě jednání Napoleona, proti jeho jednání se postavili poslanci Korsiky Peraldi a Pozzo di Borgo.²⁶ Z této situace vyplynul pro Bonaparta také reálný problém. Za své působení na Korsice mohl být propuštěn z pravidelné armády a zbaven i hodnosti podplukovníka dobrovolníků. Napoleon musel jednat velice rychle, aby

²³ GREGOROVIVUS, Ferdinand, *Corsica. Picturesque, Historical and Social with a Sketch of early life of Napoleon*, Philadelphia 1855, s. 869.

²⁴ GREGOROVIVUS, s. 261.

²⁵ MANFRED, s. 60.

²⁶ CAPEFIGUE, Roy, *The diplomatists of the Europe*, London 1845, s. 116.

zachránil svou slibnou kariéru. V Paříži se objevil již 28. května. Ministr války právě rozhodoval o jeho osudu. Opět Napoleonovi nahrála souhra náhod. V tuto dobu byla situace pro Francii již velice složitá. Dne 20. dubna Francouzi vypověděli válku Rakousku. Válečné operace se pro Francii nevyvíjely právě ideálně, francouzská vojska musela ustupovat. Všechna intervenční vojska přešla do útoku. Špatné podmínky se rozvíjely i uvnitř státu. Vyšší a starší důstojníci z rodové aristokracie emigrovali do ciziny. Pak je následovali i střední a nižší důstojníci. Což samozřejmě vedlo k vojenskému nedostatku a byl problém i s dělostřelci.

Této situace Napoleon obratně využil ve svůj prospěch. Ministr války jeho záležitost smetl ze stolu. Bonaparte byl již známý svou dobrou politickou reputací a dosáhl opětovného zařazení do služby ve 4. dělostřeleckém pluku a dokonce se stal jeho kapitánem. Oficiálně byl povýšen v srpnu 1792.²⁷ Po svém povýšení odjel zpět na Korsiku, stále neztrácel zájem o tamější situaci. Původně plánoval návštěvu pouze na pár dní, jeho pobyt se ovšem protáhl na 8 měsíců. Opuštěním své jednotky na tak dlouhou dobu riskoval celou svou kariéru a budoucnost.

V letech 1792–1793 již tento korsický boj přerostl v politickou bitvu.²⁸ Na jedné straně stáli Paoli, Pozzo di Borgo a strana sepeatistů – usilovali o nezávislost Korsiky, orientovali se na jedinou možnou podporu a to nepřítele Francie, za kterého byla považována Velká Británie pod faktickým vedením svého ministerského předsedy Williama Pitta mladšího. Bonapartové hledali spojence v revoluční Francii. Salicetti vše sledoval z Paříže a byl v kontaktu s Bonaparty, s bratry Arénovými a Buonarrotim. Na konci ledna 1793 Konvent poslal na Korsiku tři komisaře, v čele byl Salicetti.²⁹

Na ostrov dorazili počátkem dubna. Paoli se nebránil jednání i Salicetti byl toho názoru, že není třeba okamžitě situaci vyhrotit do neúnosných mezí. Avšak podmět k boji přišel přímo z Konventu. Ten

²⁷ GEOFFREY, s. 26.

²⁸ SCHOM, Alan, *Napoleon Bonaparte*, New York 1997, s. 53.

²⁹ KOVAŘÍK, Jiří, *Dobyvatel Bonaparte*, Třebíč 2008, s. 27.

nařídil zprostit Paoliho a Pozzo di Borga všech funkcí a zatknout je jako zrádce. Tento okamžik vyvolal v Korsičanech jasnou vlnu nevole. Stále považovali Paoliho za otce vlasti.

Konvent přijal toto tvrdé opatření kvůli mladému Lucienovi Bonapartovi. Ten v jakobínském klubu v Toulonu označil Paoliho jako zrádce republiky, klub podal hlášení Konventu a ten začal jednat. Tento dopis byl zveřejněn a měl za následek, že, všechnen hněv paolistů se obrátil právě na klan Bonapartů.

Paoli vyhlásil válku za nezávislost a začal tajně jednat s Anglií. Shromáždění pod vedením Pozza di Borga- Konsulta³⁰– odhlasovala důvěru k Paolim v boji proti tyranské frakci Konventu, která se snažila podmanit korsický lid a zradit jej Janovanům.³¹ Bratři Bonapartové i Arénovi byli vyloučeni z korsického národa a také byli odsouzeni k veřejnému prokletí a jejich rodiny byly v podstatě lynčovány.³² Napoleon si byl vědom, že mu jde o život a tak uprchl z Ajaccia a snažil se dostat pod ochranu Salicettiho v Bastii. Po cestě byl poznán. Byl uvězněn a měl být následně předán vyšším úřadům. Podařilo se mu však uprchnout. Nakonec se mu podařilo dostat k Salicettimu. Z Bastie poslal rychlou zprávu matce a i ta ještě tu noc se třemi dětmi uprchla a Bonapartové přesídlili do Francie. Jeho snaha o převzetí Korsiky skončila fiaskem.

Tato osobní prohra v něm vyvolala značné zklamání. V postatě ho zradil člověk, ke kterému celý život vzhlížel. Napoleon nyní dospěl, stal se s něj realistický, chladný, uvážlivý a praktický muž. Měl problém s důvěrou k druhým.

³⁰ Korsické shromáždění pod vedením di Borga, snaha o protiváhu Konventu.

³¹ WILLIS, F. Roy, *Development Planning in Eighteen-century France. Corsica's Plan Terrier*. In: French historical studies 11, 1980, 3, s. 328–351.

3 POČÁTKY NAPOLEONOVY KARIÉRY V KONTEXTU FRANCOUZSKÉ REVOLUCE

V létě 1793 je ve znamení krize. Paoli předal Korsiku Britům a ti získali i Toulon. Bonaparte odjel do Nice k jednotkám 4. dělostřeleckého pluku. Napoleon revoluci uvítal jako příležitost k postupu vojenské kariéry. Po prohloubení politické krize, právě když probíhaly boje na jihu země, upoutala dovednost jeho dělostřelectva komisaře italské armády, Augustina. Souhrou náhod byl také zástupce Konventu v misi vyslané k armádě do Toulonu, byl jím Korsičan Salicetti. Díky tomu dostal Napoleon možnost zúčastnit se obléhání Toulonu a velet dělostřeleckému útoku, který na konci roku 1793 vedl k dobytí přístavu.³³ Svým úspěchem si ve svých 24 letech vysloužil povýšení na brigádního generála a byl také jmenován vrchním velitelem dělostřelectva armády Itálie a její pobřežní obrany.

3.1 Toulone

Bonaparte se stal velitelem dělostřelectva v Carteauxově armádě. Jean Francois Carteaux měl připravené plány na dobytí Toulonu, ale Napoleon byl jiného názoru. Carteaux ho však neposlouchal. Bonapart vypracovat své vlastní plány a snažil se, aby byly schváleny velením. Uvědomoval si, že je velice důležité přihlížet na terén krajiny. Carteaux s jeho změnami nesouhlasil a stál si za svou rozdílnou strategií. Napoleon získal však podporu u komisaře Konventu Thomase Augustina de Gasparina.³⁴ Sám byl zkušený voják, takže brzy pochopil, že Napoleon má pravdu. Gasparin tedy zařídil sesazení Carteauxe a novým velitelem se stal Francois Amédée Doppet. Ten však neměl žádné vojenské zkušenosti, byl původem lékař, za nedlouho byl tedy vystřídán generálem Jacquesem Francoiem Dugommierem. Ten vložil v Napoleona důvěru. Na válečné radě byl Bonapartův plán podpořen. Jeho strategie spočívala v záměru ovládnutí poloostrovních výběžků, které oddělovaly Malou rejdu od Velké. Požadoval 24 plukovních děl se třemi stovkami

³³ BELLOC, Hillaire, *The French Revolution*, London 2011, s. 126–130.

³⁴ MORI, Jennifer, *The British Government and the Bourbon Restoration. The Occupation of Toulon 1793*. In: *The Historical Journal* 40, 1997, 3, s. 699–719.

dělostřelců a stovkou tažných zvířat. Uvědomoval si, že je to na prolomení blokády málo. Poslal muže do opuštěných fortů pro sedm těžkých čtyřadvacetiliberních děl, z nichž vytvořil dvě baterie, třetí vytvořil z polních děl.³⁵ Pro umístění vybral výšiny Bregailon, odsud byl nejlepší výhled a dostřel na západní část toulouského přístavního bazénu. Palební postavení nechal vybudovat v noci ze 17. září. Druhý den ráno byla zahájena palba na Brity, kteří právě obsazovali francouzskou fregatu L'Aurore. Zásah však neutrpěla. Bonaparte přetvořil Montagne v mobilní baterii a zahájil 19. září palbu na Saint George a na španělskou San Juan Nepomuceno. Později zapojil do boje i baterii Sans-Culotte a zahájil tak každodenní dělostřelecké souboje. Výhoda byla v jeho umístění, flotily mohly těžko odstřelovat nepřítele ve zvýšeném terénu. Napoleonovy jednotky zasáhly lodě San Juan Nepomuceno i L'Aurore. Britský admirál Samuel Hood si brzy uvědomil, o co Francouzům jde a začal posilovat pozici mezi Le Caire a L'Eguillette. Obranu měly zajistit pozemní jednotky. Bylo sem přesunuto 230 britských a 300 španělských vojáků. K Fort Balaguier přepluli 21. září a na poloostrovku na pahorku začali tvořit redutu. Snaha Francouzů zabránit budování opevnění byla odražena. Byla tak vytvořena pevnost pojmenována po veliteli britských pozemních jednotek Fort Mulgrave.³⁶ Do pevnosti bylo zasazeno dvacet děl a čtyři hmoždíře. Hood ještě s pomocí nových posil obsadil i mys Cepet.

Dne 30. září 1793 vyslal generál Lapoype brigádního generála Gasparda Gardanneho s 1600 muži proti hoře Faron.³⁷ Vyhnali sice španělskou posádku, ale vzápětí byly vyslané španělské jednotky na zpětné dobytí, které bylo úspěšné. Po tomto neúspěchu začal Napoleon opět jednat, vybuďoval na jihozápadě od Fort Mulgrave zázemí pro další baterie. Na toto území byl proveden útok spojenci, ale Francouzi uhájili svou pozici. Následující týdny byly ve znamení menších bojů, které však nepřinesly ani na jedné straně větší úspěch. Situace začala být spíš

³⁵ MALÝ, s. 12.

³⁶ DWYER, s. 41.

³⁷ KOVAŘÍK, *Dobyvatel Bonaparte*, s. 67.

vysilující a Toulon byl zachvácen nemocemi, také nastal problém se zásobováním. Bonaparte stále odstřeloval Fort Mulgrave ovšem nadále neúspěšně. V této době byl již vyvíjen tlak ze strany Salicetiho a Gasparina na ministra války Buchotteho kvůli odvolání Cartheauxe. Stalo se tak 23. října. Nakrátko ho vystřídal Lapoype, poté následoval Francois-Amédée Doppet. Ten se pokusil zaútočit neplánovaně na Fort Mulgrave ač neúspěšně. Následující den byl sesazen i on. Stav byl nadále zoufalý, obě strany své pozice posilovaly. Konvent určil nového brigádního generála, stal se jím Jacques Francois Coquille nebo-li Dugommier. Byl to muž s válečnými zkušenostmi. Na místo dorazil i generál du Teil, byl to Bonapartův známý. Spolu s ním dorazila i dvě další děla a munice. Právě du Teil schválil Bonapartova opatření a dal mu v podstatě plnou moc. Tak učinil i Dugommier, který ještě provedl reorganizaci jednotek pod jeho velením. Dával přednost mladým a cílevědomým důstojníkům.

Všechna tato opatření umožnila Napoleonovi vybudovat v dostřelu od Fort Mulgrave i západní části toulouského kotviště osm baterií s celkovým počtem 37 děl a 26 hmoždířů.³⁸ První úspěch bych slaven při dostřelu na HMS Princess Royal. Bonaparte neváhal a vysunul tři baterie na 300 metrů k Fort Mulgrave, pro tuto akci byli vybráni dobrovolníci, které Napoleon dokázal namotivovat slovy o hrdinství.

Postupná cesta k vítězství se později mírně zkomplikovala. Dugommier zápolil s ministerstvem války. Ministerský konzultant Michel d'Arcon vypracoval jinou strategii, kde počítal s prioritním dobytím Cap Brun a Cap Cépet, což byly protilehlé výběžky mezi mořem a Velkou rejdou.³⁹ Tato oblast byla příliš široká na to, aby palba byla pokryta přes celou oblast. Generál Dugommier věděl, že tento plán je naprosto nesmyslný. Velitelská rada armády se tedy obrátila na Výbor pro veřejné blaho s přiloženým plánem. Ten vykonstruoval Napoleon. Dne 25. listopadu došlo k jejímu schválení. Stále intenzivnější palba Bonapartových baterií donutila britského generála O'Haru, ten převzal

³⁸ KOVAŘÍK, *Dobyvatel Bonaparte*, s. 51.

³⁹ Tamtéž.

velení po Mulgravem, o pět dní později k protiútok. Napoleonovy síly však byly rozmístěny tak, aby zakryly prioritní úmysl. To vedlo ke špatnému odhadu kam právě O'Hara směřoval své síly, vyrazili k útoku z Fort Malbousquet, přímo proti nové baterii Napoleona. Svě síly tedy soustředil do míst, které pro Dugommiera ani Bonaparte nebyly zásadní. Když dobyli baterii, vydali se na tu sousední. V ten okamžik na něj čelně zaútočil Dugommier a od Fort Mulgrave, tedy z boku Bonaparte. O'Hara v domněnání svého úspěchu vjel do baterie Poudriere, v tuto chvíli však již byli Britové a Neapolitáni vyhnáni a O'Hara zde byl zastřelen. Útočníci se stáhli. Saliceti po této Francouzi vyhrané bitvě, v Konventu vyzdvihl zásluhy podpory Bonaparte při Dugommierově útoku.⁴⁰

Dne 23. listopadu byl schválen nový strategický plán, který spočíval ve třech určitých bodech: divize na západě zaútočí na Fort Mulgrave a pak budou dělostřelecké baterie rozmístěny na výběžku Point L'Eguillette, ti by pak měli zahájit palbu na válečné lodě. Zároveň by měl být proveden útok proti pevnosti Malbousquet. Východní divize se následně měla zaměřit na Mont Faron.⁴¹ Cílem strategie byl v útoku na odlišné body, mělo to přimět soupeře k rozptýlení sil a zabránit mu tak v odhadu, který útok má být hlavní. Dugommier měl k dispozici 17 600 mužů.⁴²

Bonaparte se nadále věnoval odstřelování obranné fronty a přístavu. Byly připravovány podmínky pro generální útok, který se měl uskutečnit podle Dugommierova rozkazu 17. prosince. V brzkém podvečeru se jednotky začaly stahovat na své výchozí pozice. Útok začal 18. prosince ráno, podmínky nebyly moc příznivé, hustě pršelo a výjimkou nebyla ani hustá mlha. Avšak povětrnostní podmínky byly pro Francouze příznivé, britské hlídky je zahlédly příliš pozdě. Španělům se podařilo odrazit tři útoky, ze strany Francouzů však byla povolána rezerva, kterou údajně povolal Napoleon. Tento krok rozhodl.

⁴⁰ FREGOSI, Paul, *Dreams of Empire. Napoleon and the first World War*, London 1989, s. 51.

⁴¹ ENGLUNG, s. 52.

⁴² AMELUNXEN, s. 45.

Po pádu španělských nepřátel mohli Francouzi pokračovat na bok Fort Mulgrave. K tomuto kroku byl určen Bonaparte. Britům nebylo jasné, odkud mají čekat útok. Ten přišel nakonec hned z několika směrů. Bonaparte a jeho muži se dostali ke střílnám. Kapitán Connolly zorganizoval protiútok na Bonapartovi muže, ale na pomoc mu přispěchal Dugommier s granátníky. Britové začali ustupovat a Fort Mulgrave padla. V tomto boji utrpěl Bonaparte lehké zranění stehna, pravděpodobně bajonetem. Morálka spojenců stále více upadala a počet Francouzů vzrůstal. Britové evakovali Le Caire. Spojenecká flotila byla nyní v nebezpečí bombardování. Proto začaly britské lodě následně odplouvat z přístavu a přemísťovat se do Velké rejdy. Rovněž španělské vojsko ustupovalo a bylo pronásledováno francouzskými vojáky. Celý ústup nepřátel byl chaotický a prováděn ve značném spěchu. První republikánské jednotky vstoupily do Tolounu 19. prosince.⁴³ Podle číselných hodnot obléhání Tolounu stálo spojení zřejmě 1600 mužů. Ztráty z francouzské strany však nikdo přesněji nevyčítil, ale předpokládá se, že musely být vyšší.⁴⁴

Po obsazení města dostali obyvatelé rozkaz shromáždit se na náměstí. Zde měli tzv. utlačovaní vlastenci označit svého osobního nepřítele či věřitele. Označení lidé pak byli posláni okamžitě na smrt. Čas pomsty trval několik dní. Bonaparte využíval svého získaného vlivu a několik obětí neváhal zachránit. V revolučním teroru bylo 300 osob zastřeleno a 282 sřato gilotinou.⁴⁵

Role Napoleona v obléhání Toulonu byla jasná, byl brán jako jediný velitel schopný vojenského plánování. Je také neustále zdůrazňována jeho nepřeborná odvaha. Sám Saliceti ho neustále velebil v Konventu. Augustin Robespierre, tehdy první muž Francie, povýšil Bonaparta 22. prosince na brigádního generála, ministr války toto rozhodnutí schválil.

⁴³ HEROLD, s. 10.

⁴⁴ LUDWIG, s. 71.

⁴⁵ KOVAŘÍK, *Dobyvatel Bonaparte*, s. 53.

4 ITALSKÉ TAŽENÍ 1796–1797

4.1 Přípravy na vojenské tažení

Náčelníkem dělostřelectva Italské armády byl jmenován 6. února 1794. Jeho první úkol byl reorganizovat obranu pobřeží Provence a dobudovat spojení Itálie se zápolím. Rozmístování baterií a budování zázemí zorganizoval během 6 týdnů. V téhle době byla jeho známostí Desirée Claryová, jejíž sestru si později vzal Napoleonův starší bratr Josef. Napoleonova známost však dlouho netrvala, 20. března 1794 se hlásil v hlavním štábu Italské armády v Nizze. Prozatímním velitelem Italské armády byl postarší generál Charles Dumberion. Téměř ve stejnou dobu jako Napoleon přijeli do Nizy i komisaři Konventu Saliceti, Ricord a Robespierre mladší. Napoleon měl se Salicetim i Robespierrem velice blízký vztah. Dumberion byl tedy k Napoleonovi, vzhledem jeho vysokým konexím pokorný a přijímal jeho názory.⁴⁶

Napoleon tedy plánoval operace Italské armády opravdu ve velkém měřítku. Vpád do Piemontu měl být pouze předstupněm k ovládnutí lombardských nížin, prostředkem k postupu na linii Adiže, tedy ovládnutí jižní části tyrolských průsmyků. Hlavním cílem tedy bylo vyhnání Habsburků se severní Itálie. Vedlejším přínosem byla samozřejmě materiální a finanční kořist a dobytá území.⁴⁷

Pařížská vláda chtěla dosáhnout jasných cílů, ale na jejich uskutečnění, vpádu do Piemontu, neměla dostatek prostředků a sil. Hlavním problémem byla nemožnost obsadit alpské průsmyky, které byly naprosto nezbytné pro invazi do západní Pádské nížiny. Z druhé strany mohly nastat problémy ze strany politické. Invaze by musela vést přes neutrální území Janovské republiky, která mimo jiné fungovala jako dodavatel zásob pro Italskou armádu.

⁴⁶ BURTON, Reginald, *Napoleon's Campaigns in Italy 1796–1797 and 1800*, London 1912, s. 4.

⁴⁷ ADLOW, Elijah, *Napoleon in Italy 1796–1797*, Boston 1948, s. 20.

4.2 Zahájení operací

Na počátku roku 1794 bylo nařízeno Italské armádě zahájit operace. Prvním cílem bylo vytyčeno přístavní město Oneglia (dnešní Imperia). Záměrem výběru této oblasti bylo zkrácení zásobovací cesty z Janova, postupem k městu by se otevřela cesta k průsmyku směřujícímu na sever a byla by zlikvidována hlavní základna nepřátelských korzárů a dostali by do moci jediný Piemontský přístav. Když byly plány zajištěné, povolal Saliceti do Nizzy Napoleona. Byla mu svěřena plná důvěra plánování. Došlo tedy ke sloučení dvou původně oddělených operací, Oneglia a Saorge. Z důvodu neprozrazení a odhalení úmyslu akce, musela invaze proběhnout současně. Na Oneglii byly vyčleněny menší síly.⁴⁸

Rámcové plány vytvořené Bonapartem, byly schváleny 2. dubna 1794 Salicetim a Robespierrem mladším. Operace byla podpořena třemi divizemi, kdy každá byla rozdělaná do dvou kolon. Prostřední měla zaujmout věřijovitě rozvinutí a vytvořit tak spojení mezi krajními divizemi. Vrchním velitelem byl určen André Masséna a měl postupovat středem.⁴⁹

Vojenské akce započaly 6. dubna 1794. Postup však neprobíhal podle daného plánu. Invaze nebyla koordinována, tak jak se předpokládalo. Již po dvou dnech bylo spojení mezi divizemi přerušeno. Divize byly vyčerpány pochodem a stále narůstajícím odporem protivníka. Došlo k obsazení pouze Oneglie, tu však Masséna ze strachu z neudržení převahy brzy vyklidil. Bonaparte tento neúspěch nemohl pochopit a vyčetl Massénovi veškeré chyby při postupu. Okamžitě vydal nařízení, které měly alespoň z části ztroskotanou akci napravit. Oneglie měla být obsazená znovu hned do dvou dnů. Brzy se dostavily první úspěchy. Jako první byl dobyt průsmyk Col di Nava, vzápětí Ormea. Napoleon se spolu s Robespierrem přesunul na severovýchod, kde byl střed dění. Sardinsko-piemontské síly kapitulovaly 28. dubna v Saorgiu. Nakonec byly Napoleonovy cíle dosaženy, i když s menším zpožděním, což ho popuzovalo. Byly však vytvořeny cíle pro dobytí Piemontu.

⁴⁸ KOVAŘÍK, Jiří, *Dobyvatel Bonaparte. První italské tažení 1796–1797*, Třebíč 2008, s. 103.

⁴⁹ Tamtéž.

Mezi Oneglií a Saorge se nacházela na přelomu dubna a května 1794 asi 14 000 Francouzských vojáků. V případě bezproblémového průchodu až k Turínu, by pochod trval zhruba 5 dní.⁵⁰ Piemontsko-rakouské síly však čítaly 45 000 vojáků. I přes jejich nepravidelné rozmístění, bylo jejich případné seskupení možné rychleji než by se Francouzi skrz Col de Tende dostali. V Napoleonově strategii bylo cílem této situaci zabránit. Protivník měl být vyvarován a jeho jednotky měly vtrhnout do jihozápadní části Pádské nížiny v co největším seskupení. Podstatné bylo zapojení Alpské armády, došlo by tak k vpádu ze dvou směrů, který by pak donutil piemontsko-rakouské síly k rozdělení.⁵¹ Výbor veřejného blaha akceptoval 8. května požadavky jen zčásti.⁵²

Koordinovaný postup obou armád byl schválen, společný velitel však nebyl jmenován. Nad celým italským tažením měli dohlížet určení reprezentanti z řad francouzského lidu. Den předtím, než samotný Výbor rozhodl o dalším postupu a schválení strategie, zahájil Dumberion postup levým křídlem na Tende a středem na Garessio.⁵³ Pohyb středního křídla byl taktickým manévrem, který naplno zmátl nepřítele. Nebylo totiž možné s jistotou určit, kam bude křídlo postupovat. Mělo rovnou tři možnosti a to na Mondovu, či přes Cevu na Cherasco. Protivník musel mít tedy pod dohledem rovněž tři místa. Došlo by tak ke chtěnému roztříštění sil. Italská armáda začala postup současně s Alpskou a to ze západu směřujíc na průsmyk Susa. Hlavní myšlenka celého procesu byla zmatení protivníkovi pozornosti a rozptýlení jeho jednotek, zatímco Napoleonovy síly by vytvořily spojení na řece Stura a došlo by tak ke koncentraci síly na připravovaný útok na Turín.

Bonaparte dorazil do města Nizze 27. března. Z rozhodnutí pařížské vlády se stal novým vrchním velitelem armády určené pro Italské tažení. Jeho generálové, jo Schérer či Masséna s tím nesouhlasili. Měli

⁵⁰ GREGORY, Desmond, *Napoleon's Italy*, New York 1916, s. 23.

⁵¹ CHANDLER, David, *The Campaigns of Napoleon*, New York 1966, s. 30.

⁵² BOURNE, George. *The history of Napoleon Bonaparte. Emperor of the French and king of Italy*, Baltimore 1806, s. 31.

⁵³ KOVAŘÍK, Dobytel Bonaparte, s. 66.

proti němu ostré výtky. Ale podle Napoleonových dopisů, se i přes svou nespokojenost Schérer choval k Napoleonovi s úctou a získal si ho loajálním chováním a předáním všech potřebných informací.⁵⁴ Bonaparte očekával svou novou armádu ve velmi špatném stavu. Jeho předchůdce i divizionáři se však pokoušeli mužstvo co nejvíce zotavit. Díky komisaři Salicetimu a Chauvetovi, kteří vydali příkazy k získání nových uniforem, bot a mimo jiné také žoldu, hlavně na podstatnou surovinu, která vojákům dlouhou dobu chyběla, maso. Muži se tudíž velice rychle zotavovali a připravovali na další boje. Podle číselných údajů bylo téměř 40 000 mužů po nemocnicích. Bojeschopných vojáků zůstalo tedy pouze 38 000.

Na straně protivníka, v sardinsko-piemotském království a habsburské monarchii, začali armády také opět zbrojit. V Piemontu byla v této době finanční krizi, docházelo k inflaci a to až 60%. Král Viktor Amadeus si pohrával s myšlenkou uzavření míru s Francouzi. Tu však brzy zapudil a ve Vídni žádal o finanční i vojenskou pomoc. Sardinsko-piemontský sbor pod vedením Colliho měl disponovat asi s 15 000 vojáky. Rakouské křídlo pod Beaulieum téměř s 25 000 muži. Rakouský Auxiliární sbor, který byl usídlen v prostoru Savigiano-Fossano, čítal 5 000 mužů a byl pod vedením generála markýze Provera.⁵⁵ Podle hlášení zvědů, očekávali na straně Francouzů zhruba 14 000 bojeschopných vojáků, s očekáváním posil.

Bonaparte již od roku 1794 vypracovával různé varianty na válečné operace v Itálii. Měl dokonale prostudované budoucí bojiště s výbornou znalostí Alp. Jeho strategický plán odražení protivníka spočíval v jednoduchosti. Jelikož si byl vědom, dvou hlavních sil protivníka, bylo pro jeho plán podstatné tyto dvě armády rozdělit. První překvapující úder měl být zasazen piemontské armádě a tak s Piemontem uzavřít mír a pak se plnou silou vrhnout na Rakušany. Cíl byl jednoduchý, velitel musel dotáhnout k dokonalosti, jak ho proměnit ve skutečnost. Věděl, že

⁵⁴ CHANDLER, s. 54.

⁵⁵ KOVAŘÍK, *První italské tažení*, s. 105.

protivník má početní převahu. Tento problém, měl být odstraněn rychlostí a lepším manévrováním.⁵⁶

Bylo velice podstatné si získat také důvěru jeho nových generálů. Byli jimi Masséna, Augereau, Sérurier a Laharpe. Všichni byli o několik let starší a vojensky zkušenější a plni nedůvěry k Napoleonovi. Ten věděl, že si jejich důvěru bude muset získat činy. Začátkem dubna Napoleon usoudil, že je čas se připravovat k útoku na Piemont. Podmínky začínaly být příznivé. Poslal Marmonta z Loana na severozápad k Sérurierově levokřídelní divizi směrem na Cevu. Sám Napoleon se přesouval do Albengy, kde se usídlili již 4. dubna. Odsud dával instrukce Massénovi do Voltri, chtěl docílit, aby von Beaulieu zaútočil na Janov a Voltri. Masséna měl Rakušany odtáhnout k moři. Zůstala by zde tím pádem jen jedna slabší divize.⁵⁷

Již o 4 dny později se Rakušané připravovali na útok proti Massénovým divizím. Beaulieu si byl jist, že Francouze překvapí. K tomu však nedošlo a Masséna vítězil. Beaulieu nepřihlížel na upozornění jeho spojeneckých divizí, že mu přijdou na pomoc nejdříve za několik dní. Soustředil se jen na Janov a Voltri. To byly jeho zásadní chyby. Celá potyčka nabývala na intenzitě po celé horské frontě. Francouzská vojska bojovala se značnou houževnatostí a Masséna se snažil Beaulieu přesvědčit, že právě v tomto místě dojde k zahájení ofenzivy. Protivníci naprosto netušili, co jaká jejich spojenecká divize podnikne. Byli naprosto zmatení. Naproti tomu, francouzští generálové jen čekali na Napoleonův rozkaz k protiútok v naprosto jiném směru.⁵⁸

Rakouská ofenzíva na Janov a Voltri byla zahájena 10. dubna. Jejich postup nebyl nikterak rychlý. Ale Francouzi je postupovat nechali. Cervoniho brigáda měla za úkol pomalu ustupovat a tak nasměrovat protivníka na Voltri, to znamenalo co nejdál od horských průsmyků a pak teprve na ně zaútočit. Francouzům se podařilo soupeřovi jednotky

⁵⁶ CHANDLER, s. 57.

⁵⁷ KOVAŘÍK, *První italské tažení*, s. 105.

⁵⁸ BURTON, s. 17.

stáhnout k Voltri. Za soumraku ještě proběhla přestřelka. Beaulieu se dostal do Voltri.

4.3 Montenotte

Rakouský generál Argenteaua dostal ještě před zahájením útoku na Voltri, rozkaz postupu k Montenotte. Postupoval ovšem bez potřebného zajištění. Colli nebyl nikým z rakouské strany o následujícím postupu informován. 12. dubna došlo ke střetu na svazích Monte Negro. Rakušané své jednotky rozdělili a rozvinuli. Francouzi však ukázali svou výhodu dobrého umístění a dobrou střelbu. Francouzi ze svahů dobře viděli na rozmístění protivníka. Jelikož ani jasná viditelnost protivníkovi nepřála, museli se Argenteaua s Rukavinou rozdělit, i přesto, že jejich armády nebyly nikterak velké. Pokračovalo se tedy ve vysilujících frontálních útocích. Na bojištích se brzy projevilo vzájemné vyčerpání a rovněž nemalé ztráty na obou stranách. Uvádí se, že rakouské ztráty byly mnohem vyšší než francouzské.⁵⁹

V této době již Cervoniho vojáci ustoupili až k Savoně a zaujali obrané pozice. Bonaparte byl s tímto krokem nadmíru spokojen a začal se připravovat k úderu z Apenin. Cestou sestavil potřebné síly a přes Sassello se přesunul k Argenteauovi. Bonaparte vyhodnocoval situaci, po příjezdu Masséna rozdělil pozice. Nepříliš silné divize měly za každou cenu udržet Savonu a silnější Massénovi a Augereauovy jednotky měly vyrazit do protiútku přes Montenotte. Byla to jedinečná šance, akce musela být zahájena před příjezdem Beaulieua. Napoleon svou taktikou získal naprostou převahu, byl schopen nasadit až 20 000 vojáků zatímco d'Argenteau zde měl 3200 mužů a v celém prostoru přes Dego až po Sasello maximálně 9 000 mužů.⁶⁰

Bonaparte vypracoval jasné a detailní pokyny pro všechny své divize. Všechny jeho rozkazy probíhaly bez sebemenších problémů. Jednotky se chystaly zaútočit 12. dubna v ranních hodinách. Útok byl

⁵⁹ THIERS, Adolphe, *The History of the French Revolution*. London 1838, s. 369.

⁶⁰ SARGENT, H. Herbert. *Napoleon Bonaparte's first Campaign*, London 1894, s. 25.

zahájen na všechny d'Argentauovy pozice. Generál Laharpe zaútočil na Monte Negino a Monte Pra. Masséna na Montenotte Superiore a Bric Menau. Tato bitva byla vedena vítězně a jak už podle předchozího popisu vyplývá, byl d'Argentau i se svými jednotkami rozdrčen Massénem a Laharpem. Francouzi zajali 2 000 mužů a obohatili se o čtyři bitevní prapory a pět děl.

4.4 Millesimo

Po úspěšné bitvě a postupném doplňování zásob a sil, rozbalil Bonaparte hlavní stan u Caira a Carcare. Již brzy byly sepsány další plány postupu. Tentokrát mělo jít o současný postup dvěma směry i uskupeními, které se měly později spojit. Masséna a Laharpe měli ovládnout Dego a pak se obrátit na západ a vydat se za další divizí přes Montezemolo. Cílem tedy byla Ceva, tam byla usídlena Colliho piemontská armáda. Od jihu k severu se měl se na pochod vydat Sérurier, po spojení všech divizí by došlo k nevídané převaze.

V noci 12. dubna se generál Augereau dorazil téměř na místo určené Napoleonem. Byl v údolím vedoucím do Millesimu u hradu Cosseria. Na stejném území se již nacházely jednotky Proverova rakouského Auxiliárního sboru. Francouzské jednotky zaútočily jako první. Provera čelil velké přesile a volil ústup směrem právě na návrší s hradem. K Millesimu se přibližoval také piemontský granátnický batalion pod vedením Del Caretta, neváhal a zaútočil proti Francouzům. Dostal se za Proverou až k hradu. Poté již bylo toto území obklíčeno Francouzy. Za nedlouho dorazil na místo i Napoleon. Provera byl několikrát vyzván k tomu, aby se vzdal, ovšem to kategoricky odmítl a docházelo k dalším střetům. Nakonec sám usoudil, že jiná možnost není a požádal Augereau o evakuaci. Hrad byl tedy 14. dubna opouštěn.⁶¹

⁶¹ LEE, Henry, *The Life of the Emperor Napoleon*, London 1834, s. 554.

4.5 Mondovi

Postup na západ k Cevu patřil k nejsložitější části ofenzivy, obsahoval přechod přes Alpy. Armáda byla po předchozích bojích špatně zásobená a velký problém byl i s obuví, která se v náročném terénu značně opotřebovala. Napoleon měl dvě možnosti postupu. Jedna vedla údolím přímo na Cevu a druhá přes svahy řeky Belbo, která se pak stáčela na Cherasco a Turín.⁶²

Ke Coliho linii začala s postupem jako první Augereauova divize směrem přes Montezemolo na La Pedaggeru již 16. dubna. Zaútočili na tři obranné linie. Těm se podařilo francouzský útok odrazit. Dalo se předpokládat, že tento úspěch povzbudí morálně pokleslou sardinsko-piemontskou armádu. Nestalo se tak. Začali své jednotky stahovat na obranu Turína. Vedlo to k tomu, že Piemont byl odkázán pouze na své vlastní síly. O den později měly před sebou francouzské jednotky uvolněný postup. Ovšem pevnost Ceva byla nadále obsazená. Piemontské jednotky se rozhodly pevnost držet co nejdéle. Bonaparte navrhl její obchvat a dne 18. dubna se Augereauova i Sérurierova, zanedlouho i Massénova divize vydaly na postup na západ za Collim. K obraně jeho linie bylo vybráno 8 000 mužů s děly. Augereauova měl zaútočit zprava a Sérurierova zleva. Právě na Sérurierova byla zahájena těžká palba. Snažili se dobýt most přes řeku Corsaglie. Jejich snažení bylo zprvu neúspěšné. Při pronásledování skupinky piemontských vojáků si Francouzi všimli vedoucí lávky přes řeku. Místa využili a začali pronikat do týlu baterií. Piemontčané začali postavení opouštět. San Michele se tak dostalo do moci Francouzů. Na pomoc dorazil Colli a spolu se švýcarskými granátníky zahájil protiútok. Podařilo se jim Francouze opět vyhnat na výchozí pozice.⁶³

Bonaparte byl kvůli porážce a narůstající dekoncentrací svých vojáků, způsobenou pleněním a prováděním násilí na civilistech, značně znepokojen. Připravoval další útok a tak byla potřeba nastolit znova

⁶² ADLOW, Elijah, s. 33.

⁶³ BURTON, s. 29.

pořádek. Jeho rozkaz zněl: „*Kdo bude eventuelně při rabování přistižen, má být okamžitě zastřelen.*“ K čemuž taky několikrát pro výstrahu došlo. Piemontané se v tomto okamžiku stahovali k přístupům na Turín. Jejich obrana však byla chabá a začali se stahovat k řece Ellero. Tam už je Francouzi pronásledovali.

Sérurierova divize dorazila k Mondovi a začala vyzývat město ke kapitulaci. Po zdlouhavém vyjednávání se město vzdalo 22. dubna ve večerních hodinách. Díky nevyprázdněným skladům získala divize určité zásoby. Byly zahájeny diplomatické rozhovory s Francouzy. Bonaparte byl rozhodnutý s mírem souhlasit pod podmínkou vydání pevností Coni, Alessandria a Tortona. Piemontané stáli proti tomuto návrhu. Pod Napoleonovým tlakem však 27. dubna král Viktor Amadeus III. s návrhy souhlasil. K podpisu míru došlo v Paříži 15. Května 1796.⁶⁴

Tyto boje se odehrály během 15 dní. Vojáci dokázali dobýt několik pevností a také nejbohatší část Piemontu. Základním prvkem úspěchů těchto tažení byla schopnost rychlého pohybu a vynikající taktika.

4.6 Lombardie

V této chvíli, po porážce sardinsko-piemontského nepřítele, čelila Francouzům rakouská armáda, která však byla jak v početní, tak i v materiální převaze. Bonaparte se na další postup proti rakouskému nepříteli připravoval velice důkladně. Jeho divize pokračovaly k postupu k řece Pád. Armáda von Beauliea přesunula svůj hlavní tábor k Valanze. Zde byl vybudován most přes řeku a postupně jí začali přecházet rakouští vojáci. Byli si vědomi, že Francouzi sem velice brzy dorazí a nevyhnutelně dojde k další z řad bitev.⁶⁵

Francouzské divize byly rovněž vycvičeny k úloze překročení řeky. Vrchní velitel Italské armády, ovšem vytvářel novou taktiku. Měla spočívat ve zmatení nepřítele a připravit ho tak o jeho početní převahu. Mělo toho

⁶⁴ BRUCE, Robert a kol. *Bojové techniky období napoleonských válek 1792–1815*. Praha 2008, s. 130.

⁶⁵ KOVAŘÍK, *Dobyvatel Bonaparte*, s. 131.

být opětovně dosaženo tím, že bude přesvědčen o jiném směru útoku odlákáním jeho pozornosti od skutečných Bonapartových úmyslů. Massénovy jednotky měly za úkol předstírat úsilí přechodu u Valenzy. Rakouský velitel von Beaulieu ovšem o přesunu francouzských jednotek na východ věděl. Uvedl tak klíčové pevnosti, Milán a Mantovy do bojové pohotovosti. Poté docházelo na obou stranách k různým manévrováním armád.⁶⁶

Dne 7. května začal Beaulieu postupovat na Pávii, obrana mezi řekami Lambro a Adda byla v rukou Liphaye. Předpokládali, že zvýšení obraných sil povede ke změně Bonapartova úmyslu o pře hodou přes řeku Pád. Rakouské předpoklady se ukázaly jako liché. Napoleon rozkázal Massénovi a Augereauovi zahájit postup do Piacenzy a tím započal přesun přes Pád. Jejich rychlý postup nebyl zastaven ani v noci. V ranních hodinách už zde byl i von Laharpe a většina jeho vojáků. K překročení byl již připraven i Masséna. Stále zde však ještě chyběla většina Bonapartovi dělostřelecké divize. Beaulieu naprosto Bonaparta podcenil. Francouzi rychle dostali pod svou sílu Fombio i Codogno a dokázali odříznout tím pádem Liphaye. Po delších prudkých bojích se jednotky dostaly k Lodi.

4.7 Bitva u Lodi a Rivoli

Most, na kterém se bitva odehrála 10. května 1796, byl situován na západní straně valů a předmostí bylo otevřeným prostorem. Jeho délka byla zhruba 195 metrů. Francouzi se usídlili na dostřel od Lodi, obsadili všechny strategické pozice pro případný útok.⁶⁷

Rakušané zahájili palbu, které stále sílila. K francouzskému stanovišti postupně docházely Massénovy jednotky. Vzniklá situace vedla k rozhodnutí pro čelní útok. Bonaparte sestavil komando z 2. karabinického praporu pro první vlnu útoku. Ten začal v podvečer. Byl proveden za poklusu a okamžitě na ně byla zahájena palba ze strany

⁶⁶ GREGORY, s. 29.

⁶⁷ CHANDLER, s. 79.

Rakušanů. Útok byl veden úspěšně a donutil rakouské Sebottendorfovy jednotky k zahájení k ústupu ke vsi Fontana. Na obou stranách byl střet poznamenán ztrátami.⁶⁸

Francouzská vláda, kterou v této době tvořilo Direktorium, přicházela s plánem na ukončení války v Itálii. Byla zahájena jednání, která však byla ohrožena skutečností, že pevnost Mantova byla v obležení částí italské armády. Uvnitř Mantovi totiž zůstával nadále se svými jednotkami čítající 18 000 mužů rakouský polní maršál von Wurmser. Tato strategická pozice patřila k poslednímu velkému městu, které stále bylo pod kontrolou Rakušanů. Jednání ztroskotala na požadavcích Rakušanů o posílení posádek města.⁶⁹

Po uvolnění z italského sevření mělo být dalším krokem posílení armády v severní Itálii, jež byla pod vedením generála barona Alvinczyho. Jeho jednotky byly navýšeny na 50 000 mužů.⁷⁰

Bonaparteho armáda disponovala naproti tomu 34 000. Další nevýhoda byla ta, že vrchní velitel nevěděl v jakém směru má v plánu Alvinczy zaútočit. Následně byla jeho armáda ještě oslabena rozdělením na tři proudy. Generál Augereau měl se svou divizí bránit dolní Adige. Masséna byl vyslán na horní Adige. A třetí divize pod vedením generála Jouberta se rozprostřela na sever od Rivoli. Jak už bylo řečeno, Napoleon neměl dostatečné informace o následných krocích rakouské armády a ani jeho armáda nebyla početně připravena na zahájení ofenzivy.

Rakouská vojska zahájila postup 7. ledna 1797. Hlavní divize vedená právě Alvinczynem mířila do údolí řeky Adige ze severního směru. Aby svého protivníka zmátly, zároveň s tímto postupem byly zahájeny další dva posuny pod vedením generálů Provera a Bajalicha. I přes snahu o překvapení byly právě tyto dvě divize napadeny

⁶⁸ SARGENT, s. 39.

⁶⁹ CHANDLER, s. 115.

⁷⁰ LEE, s. 572.

Augereauem. Zároveň se ale podařilo udělat pokrok i Alvinczynovi na jihu k Rivoli. Na Joubertovy jednotky zaútočili Rakušané 13. ledna a pod jejich tlakem byli donuceni ustoupit také k Rivoli. Poté, co Napoleon zhodnotil nastalou situaci, nařídil Massénovi, aby se co nejrychleji dostal na pomoc Joubertovi divize.⁷¹

Na obou stranách se začal připravovat vzájemný útok. Rakouská taktika spočívala v rozdělení divize do 6 jednotlivých částí. Zvolená strategie Rakušanů byla taková, že tři kolony měly zaútočit přímo proti Francouzům. Dvě měly pochodovat při březích řeky Adige a co nejrychleji vystoupat na cílenou výšinu. Poslední část dostala za úkol napadnout Napoleona ze zad a pokusit se znemožnit Francouzům jejich přístup.

Napoleon svou armádu rozmístil následovně. Jedna z brigád bránila soutěsku proti Quosdanovičovi. Zbytek jednotek setrval ve výšinách a napadl rakouskou armádu hned časně z rána. Ze začátku byla tato taktika účinná. Když však došlo k zpomalení útoku, zahájili Rakušané ofenzivu na levé francouzské křídlo a ta byla záhy poražena. Situaci zachrání právě včas dorazivší Masséna se svými vojáky a dokážou ještě levé křídlo stabilizovat.⁷²

Situace ve středu bojů byla poněkud kritičtější. Brigáda měla velké problémy se před Rakušany ubránit, ale nakonec dosáhla značného úspěchu. Stav se však i nadále zhoršoval. Pravé francouzské křídlo bylo postupně rakouskými vojáky zatlačeno zpět. Ale Francouzi projevili značnou houževnatost a odvahu v boji, neustále se vraceli znovu do boje. Rakouské šesté koloně se podařilo Francouze opravdu obejít a odříznout jim tak únikovou cestu a nejen tu, ale cestu, kterou Francouzi tak zoufale potřebovali pro své blížící se posily.

Masséna spolu s Napoleonem vydali rozkaz skupině čítající 200 příslušníků jízdy a společně zaútočili na Rakušany. Ti byli z důsledku únavy zdoláni a pod tlakem jízdy následně započal zmatený rakouský

⁷¹ KOVAŘÍK, *Dobyvatel Bonaparte*, s. 135.

⁷² BURTON, s. 42.

ústup. Joubertovi jednotky zahájily také protirakouskou ofenzivu. Tato část armády byla též obohacena o čerstvé posily, které pomohly obrátit bitvu ve prospěch Francouzů, rakouská vojska byla na hlavu poražena.⁷³

⁷³ SLOANE, s. 10.

5 TAŽENÍ DO EGYPTA A SÝRIE

Plány na dobytí Egypta se vynořovaly ve francouzských dějinách ještě v době před vypuknutím Velké francouzské revoluce. Již administrativa Ludvíka XIV. se zabývala plány na ovládnutí území Levanty. Plán však nikdy nezískal potřebnou váhu na jeho splnění.⁷⁴ Podruhé se vypracovaná strategie filosofa Leibnitze dostala do rukou roku 1769 Ludvíku XV. Tentokrát mělo území v Africe pomoci nahradit ztracené kolonie v Kanadě, Karibiku a Indii. V době před vypuknutím revoluce neměly plány na ovládnutí nových koloniálních území dostatečné priority. S nastolením republikánské Francie tomu nebylo jinak. Bylo nutné věnovat se především vnitřním záležitostem Francii a upevňování nově nastoleného republikánského režimu.

Po ukončení Italského tažení se Napoleon Bonaparte vrátil do Paříže. Direktorium si začalo uvědomit, že jeho popularita může být nebezpečná pro ustavenou francouzskou vládu. Z tohoto důvodu nezískal jak místo v direktoriu tak pozici ministra války. Odměněn byl tím, že byl jmenován vrchním velitelem armády, která měla měřit své síly s Velkou Británií. Ta byla s Francií ve válečném stavu již od roku 1793.⁷⁵

Po nástupu nového francouzského ministra zahraničí Charlese-Maurice de Talleyrand-Périgorda v roce 1797 jeho úvahy vedly k takovým myšlenkám, že by Francie měla být udržena ve svých přirozených hranicích. V případě rozšíření by se však její hranice měly odklonit z Evropy na jiné světadíly a tím tak vytvořit a zároveň obnovit francouzskou koloniální říši.⁷⁶ Jasným důsledkem tažení do Orientu by bylo poškození britských obchodních zájmů a celkové oslabení jejich pozic v Levantě. Získání vlivu v Egyptě by pro Francii znamenalo výhodnou pozici v obchodu i ve východní otázce.⁷⁷

⁷⁴ STRATHERN, Paul, *Napoleon in Egypt*, New York 2008, s. 9.

⁷⁵ WINTR, Stanislav, *Napoleon Bonaparte a jeho soupeři*, Praha 2007, s. 56.

⁷⁶ TARABA, Josef, *Nebezpečný intrikán. Život Ch. M. Talleyranda*, Praha 1995, s. 51.

⁷⁷ SKŘIVAN, Aleš, *Evropská politika 1648–1914*, Praha 1999, s. 143.

Napoleon k výpravě přistoupil i z jiných zájmů. Jeho snem bylo posunout hranice právě až do Orientu. Již od mládí měl vztah k antice a kulturnímu dědictví Egypta. Své plány musel obhajovat jak Talleyrandem, tak direktory. Proto do nich také zahrnul myšlenky na osvobození egyptského národa od osmanských vládců, což ovšem pochopitelně byla spíše ideologická zástěrka.⁷⁸

Francouzská vláda uvažovala především o přímé invazi do Velké Británie, ne jen do její sféry vlivu na severu Afriky. Direktorium rovněž předpokládalo, že Velká Británie byla v této době značně oslabena různými povstáními na jejím území. Ovšem po uvážení správnosti kroku však byla tato případná akce vyhodnocena jako velice riskantní. V únoru 1798 Napoleon navrhl Direktoriu obrácení původních plánů právě na Egypt.⁷⁹ Jeho návrhy byly Direktoriem schváleny a vzápětí začaly být připravovány podrobné plány a kroky na zahájení úspěšného tažení. Byla potřeba vykalkulovat potřebné zásoby a finanční náklady. Rozkazy pro Bonaparta byly takové, že on se svou armádou obsadí Maltu a Egypt a tím i vytlačí Brity z daných pozic. Zároveň měly být pro Egyptany zavedeny lepší životní podmínky a udrženy dobré vzájemné vztahy mezi Francouzy a osmanskou vládou. Mezi stanovené pokyny od direktoria patřila i vize na prokopání průplavu mezi Středozemním a Rudým mořem. Trvání celé egyptské expedice bylo vyhodnoceno zhruba na šest měsíců. A poté měl být zahájen přímý vojenský postup proti Velké Británii, pokud by do té doby nebyl uzavřen mír ve prospěch Francie. Celé strategii však chyběla velmi podstatná myšlenka, a to případná válka současně vedená proti Osmanské říši, Velké Británii a vládcům Egypta. Zároveň byly opomenuty přírodní podmínky v zemi střetů.⁸⁰

Z pohledu číselných faktů bylo na egyptskou výpravu vyčleněno 350 vojenských a obchodních plavidel s 36 000 vojáky a 16 000 námořníky. Tento počet obsahuje také vojenské inženýry, stovky lékařů a

⁷⁸ FERRO, Marc, *Dějiny Francie*, Praha 2009, s. 179.

⁷⁹ HORNE, Alistair, *The Age of Napoleon*, New York 2004, s. 9.

⁸⁰ TARABA, s. 30.

ošetřovatelů.⁸¹ V podstatě poprvé byla k válečnému tažení také připojena vědecká expedice, která měla za úkol probádat v Egyptě téměř vše, od terénu, přes faunu a floru až po historické památky a kulturu místních obyvatel. Expedice, čítala 151 předních francouzských vědců.⁸²

Tažení proti Egyptu bylo Francouzi schváleno v březnu 1798 a k jeho uskutečnění mělo dojít v červenci. O celé expedici vědělo pouze několik osob, bylo vedeno jako tajné. Úmyslem bylo přivést Brity na záměr vylodění Francouzů v Irsku.

Napoleonova vláda byla připravena k nalodění jak ve francouzských tak i v italských přístavech. Bonaparte se sám vydal do Toulonu, kde naléhal na Talleyranda, aby se vypravil do Konstantinopole za osmanským sultánem. Měl ho upozornit na skutečnost, že tažení není vedeno v nepřátelském duchu, ale záměrem je osvobození od nadvlády egyptských vládců mamluků, kteří formálně zemi spravovali a Osmanské říši, které Egypt formálně náleželo, neposílali vždy veškeré vybrané daně. Talleyrand toto sice Napoleonovi slíbil, ale nikdy nevykonal. Francouzské jednotky vyluly z Toulonu 19. května 1798 směrem k Alexandrii.⁸³

Egypt byl již od zhruba od poloviny 13. století pod vládou Mamlúků. Jejich postavení se postupně vymanilo od nadvlády Osmanské říše. Vzájemný vztah se později přetransformoval pouze na placení daní osmanským vládcům. Egyptu vládli mamlúci samostatně. Hlavou Egypta, tedy sultánem, byl volen místodržící, který moc získal na dobu jednoho roku. Sultán byl neustále ohrožován moci chtivými mamlúky a nedařilo se mu ani přes velkou ochranu ubránit. Mezi mamlúky probíhaly boje o vládců Káhiry, bėjové soupeřili o jednotlivé oblasti Egypta. Toto počínání vedlo k rozkladu vnitřní stability státu. Od roku 1791 se dělili o moc dva

⁸¹MÍŠEK, Roman, ONDRÁŠ František, ŠEDIVÝ Miroslav, *Egypt v době Muhammada 'Alího*, Praha 2010, s. 13.

⁸²BRUCE, s. 218.

⁸³BURLEIGHOVÁ, Nina, *Fata morgána. Napoleonovi vědci a odhalení Egypta*, Praha 2009, s. 11.

mamlúci, a to Ibrahím Bej a Murád Bej.⁸⁴ Hospodářství Egypta bylo podporováno velkým množstvím obchodníků, mezi které patřilo nejen místní obyvatelstvo, ale také velký počet obchodníků z Francie. Tato obživa však byla vysoce daňově zatížena a tak kupci přicházeli o nemalou část svých zisků.

Britské námořní jednotky částečně uvěřily možnosti přímého tažení Francouzů na ostrovy a strategicky vyčkávaly u Gibraltaru. Již od dubna 1798 se britská středomořská flotila snažila vyzvědět budoucí kroky Francouzů. V čele s Horatiem Nelsonem kotvily u Španělského Cádizu. Vyčkávali zde na případné francouzské jednotky a také na posily.⁸⁵ Nelsonovy jednotky byly zasaženy dva dny po vyplutí od Gibraltaru silnou bouří a poškozeny.⁸⁶ Z tohoto důvodu Nelson doplul k francouzským břehům až 1. června 1798, v této době již byly Francouzi dva týdny na cestě k Alexandrii. Nelsonovi bylo rozkázáno, ať francouzské flotily pronásleduje, ten však nebyl schopný nepřítele najít. Když se britské loďstvo zastavilo v Neapolsku, dozvěděl se Nelson o zřejmých úmyslech Napoleona obsadit Maltu a tímto směrem se také i on sám vydal.⁸⁷ Díky nepříznivému počasí byly také Napoleonovy jednotky poničeny a hlavně zpomaleny. Došlo tedy k tomu, že Nelson doplul k Alexandrii dříve. Když nespatriil žádné Francouze, vydal se směrem ke Konstantinopoli. Napoleon k Alexandrii doplul 1. července 1798.⁸⁸

Francois Bruyes, admirál francouzské flotily, zvolil taktiku vysílání rychlých průzkumných lodí, fregat, před konvoje a do jejich blízkého okolí. Získával tak informace potřebné pro vyhodnocení situace, na kterou se tak mohli Francouzi připravit.

⁸⁴ GOMBÁR, Eduard, *Napoleon v Egyptě a nástup Muhammada Alího*. In: Historický obzor 6, 1995, 9/10, s. 197.

⁸⁵ TARLE, Jevgenij, *Napoleon*, Praha 1950, s. 59.

⁸⁶ TRUCHANOVSKIJ, Vladimír, *Osud admirála Nelsona*, Praha 1992, s. 118.

⁸⁷ TRUCHANOVSKIJ, s. 122.

⁸⁸ BRUCE, s. 220.

5.1 Dobytí ostrova Malta

Napoleon si uvědomoval, že získání Malty je pro něj strategicky důležité. V případě přenechání Malty nepřítelům mohlo později dojít k ohrožení jeho zájmů v Egyptě. Francouzi se začali u ostrova rozmisťovat 9. června 1798. Eskadra dostala příkaz zakotvit u přístavu Marsaxlokk a Napoleon vyslal delegaci za správcem ostrova (velmistr řádu Maltézských rytířů) s žádostí o povolení vstupu i do jiných ostrovních přístavů.⁸⁹ V odůvodnění vylodění Napoleon zdůrazňoval mírový vstup a potřebu pitné vody. Velmistr Ferdinand von Hompesch tento návrh zamítl s odvoláním na řádové zákony, které povolovaly zakotvení pouze čtyř nemalstkých lodní najednou. Napoleon tuto odpověď nerespektoval a vydal rozkaz svým vojákům, vylodit se na ostrově. Obrana ostrova byla tvořena přibližně 7 000 vojáky, kteří ovšem nemohli být zmobilizováni okamžitě. V ranních hodinách začali Francouzi ostrov odstřelovat a začalo se s vyloděním.⁹⁰

Po rychlém francouzském postupu a neschopnosti Maltézanů ostrov ubránit, požádal velmistr po dvou dnech Napoleona o příměří. Celé situaci napomohl také fakt, že se místní obyvatelstvo proti zdejší vládě maltézských rytířů vzbouřilo a s nadšením vítali Napoleona jako osvoboditele. Dne 12. června 1798 se Malta stala oficiální součástí Francouzské republiky. Byly zde zavedeny francouzské zvyky a změněna správa ostrova, bylo také zrušeno otroctví.⁹¹

Jediný Napoleonův cíl nebyl jen si Maltu podmanit. Využil také zdejšího nashromážděné bohatství a majetky zkonfiskoval. Nechal zde také zvýšit daně.⁹² Nadšení Maltézanů s francouzské nadvládou díky Napoleonovým opatřením brzy opadlo. Malta byla Francouzi udržena před Brity až do roku 1800, kdy na ostrov dohlíželo 4 000 vojáků pod vedením generála Claude Henriho Belgranda de Vaubois. Další cíl

⁸⁹ BOHONY, Rudolf, *Malta*, Jindřichův Hradec 1995, s. 42.

⁹⁰ DWYER, Philip, *Napoleon. The Part of Power 1769–1799*, London 2007, s. 357.

⁹¹ BAREŠ, Petr a kol., *Dějiny Egypta*, Praha 2010, s. 386.

⁹² BOHONY, s. 42.

Napoleonovy výpravy byl Egypt, k jeho břehům vypluly francouzské lodě 18. června.⁹³

Bonaparte se svými loděmi přistál v zátoce Marabut za třináct dní od opuštění Malty. V této době se nacházel 30 kilometrů od Alexandrie. Po Napoleonově zjištění, že zde před dvěma dny kotvil Nelson, vydal okamžitý rozkaz k vyloďení, byl si vědom toho, že se mohou Britové kdykoliv vrátit.⁹⁴ Hned druhý den byla dobytá po krátkém boji Alexandrie. Napoleon se snažil udržet najevo před Egyptany svou solidaritu a úctu k islámu. Zároveň doufal, že se stejně jako v Itálii, Egyptané vzbouří proti svým vládcům a tak dopomohou ke snadnému získání Egypta pro Francouzskou republiku. To se však nenaplnilo.⁹⁵

Dalším strategickým a velmi důležitým místem pro Egypt, tudíž i pro Napoleona, byla Káhira. Ta znamenala pro dobytí klíčový bod. U Alexandrie nechal svého generála Jeana-Baptista Klebéra s příslušnými rozkazy. Sám se vydal 7. července 1798 s částí své armády na pochod přes poušť. Pochod trval téměř 14 dní bez delších přestávek a doplňování zásob.⁹⁶ Kvůli udržení přátelství s místními obyvateli vydal Napoleon nařízení, že vojáci si během putování smí věci pouze kupovat, nikoliv konfiskovat. Snažil se tak zajistit klidný přesun přes poušť. Který i přes jeho snažení byl několikrát narušen napadením arabských kmenů.⁹⁷

Dne 20. července 1798 se odehrála Bitva u pyramid. Proti Napoleonovi se postavil velitel mamlúckých vojsk Murád Bej. Jeho armáda čítala 40 000 vojáků oproti 20 000 Francouzů. Napoleon měl dobře nastudované způsoby egyptských armád. Jeho taktika tedy spočívala ve vytvoření tzv. karé. Bylo to rozmístění mužů do čtverce, kdy každý roh byl obsazen dělem a uprostřed bylo umístěno jezdecko.⁹⁸

⁹³KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 80.

⁹⁴WINTR, *Soupeři*, s. 60.

⁹⁵MANFRED, s. 172.

⁹⁶MÍŠEK a kol., s. 13.

⁹⁷KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 117.

⁹⁸KOVAŘÍK, Jiří, *Maršálové Napoleonových orlů*, Praha 2010, s. 132.

K francouzskému vítězství také přispěla ta skutečnost, že měli více moderních zbraní, než soupeř. Napoleon byl rovněž podpořen generálem Louistem Charlesem Antoinem Desaix, ten postupoval na mamlúky z jihu.⁹⁹ Francouzi mimo jiné opět získali obrovské bohatství. Po této bitvě získal Napoleon Káhiru bez boje. Její obyvatelé se připravovali na příjezd Francouzů. Začali schovávat veškeré cennosti a mnozí uprchli do Sýrie.¹⁰⁰ Do města Napoleon vstoupil 24. července 1798.¹⁰¹

Napoleonovi postup neulehčoval jeden z emírů a to Murád Bej. Ten postupoval v oblasti Horního Egypta a podnikal různé vojenské výpady proti francouzským jednotkám. Již nebyl schopen se Napoleonovi postavit přímo, ale snažil se mu jeho postup znepříjemnit.¹⁰² Po odmítnutí Napoleonova návrhu na dohodu, vyslal divizi generála Desaix proti Murádovi. Mamlúcký emír měl v bojích k dispozici zhruba 15 000 vojsko, které bylo složeno hlavně ze sultánových vojáků. Obrovskou výhodou měl také díky výborné znalosti místního terénu a dokázal se rychle přeskupovat. Větší vojenský střet proběhl 7. října 1798 u kláštera Seiman. Boje jako takové probíhaly necelý rok. Murád před Francouzi couval až do libyjské pouště. Pronásledování Muráda Beje skončilo v květnu 1799, potom, co se Horní Egypt dostal pod francouzskou nadvládu.¹⁰³

5.2 Bitva u Abukíru

Francouzská flotila zakotvila v Abukírské zátocy pod vedením admirála Francois Bruyese, tedy zhruba patnáct mil od Alexandrie, čímž porušila Napoleonův příkaz, který nařizoval ukrytí v alexandrijské zátocy. Jakmile se Nelson, který byl právě u pobřeží Malé Asie, dozvěděl, kde se Francouzi nacházejí, okamžitě se vydal jejich směrem. Britové po měsíci, tedy 1. srpna 1798, dohnali francouzské loďstvo.

Nelson zastihl francouzské lodě nepřipravené k boji. K nepřipravenosti Francouzů také přispěl mělký záliv, díky němu musely

⁹⁹ BUSSEY, Georg, *History of Napoleon*, London 1932, s. 166.

¹⁰⁰ GOMBÁR, Eduard, *Moderní dějiny islámských zemí*, Praha 1999, s. 62.

¹⁰¹ BUSSEY, s. 167.

¹⁰² Tamtéž, s. 171.

¹⁰³ TRUCHANOVSKIJ, s. 126.

být lodě ukotveny přídí k moři, což znemožnilo jejich manévrování. Admirál Bruyes na válečné radě rozhodl, že Brity nechají kvůli nedostatku mužů připlout co nejbližší. Celkové jeho přípravy byly poněkud laxní. Přepokládal, že Nelson díky neznalosti terénu zaútočí až v ranních hodinách. Jejich posádky byly početně téměř vyrovnané. Nelson však Francouze překvapil rychlým útokem. Kvůli jeho ukvapenosti najely hned na počátku tři britské lodě na mělčinu a tím se de facto vyřadily ze započaté bitvy.¹⁰⁴ Nelsonova taktika tím ale neutrpěla, spočívala ovšem ve velmi riskantním kroku. Rozhodl se francouzské lodě od břehu odříznout a to tak, že se mezi ně vklínil. Mohl na ně tak útočit z obou stran. Francouzský admirál Bruyes během bitvy zemřel. Francouzské loďstvo zároveň přišlo i o největší válečnou loď L'Orion, která při požáru vybuchla. Při této bitvě Francouzi ztratili přibližně 3 000 tři tisíce mužů a tři tisíce upadly do zajetí.¹⁰⁵

Prohra u Abukíru byla pro Francouze ve znamení ztráty a zničení téměř všech lodí, pouze čtyřem se podařilo odplout k Jónským ostrovům. Potopené lodě také znamenaly ztrátu maltéžského pokladu, který byl dříve Maltěany získán ve Švýcarsku a Římě. Jeho potopení znamenalo problém pro financování celé Napoleonovy expedice.¹⁰⁶ Britové zablokovali Egypt a ovládli Středomoří. Způsobili tak francouzské armádě veliké nepříjemnosti s dodávkami zásob, ale stejně tak i se šířením aktuálních informací. Napoleon v době porážky zrovna pronásledoval druhého mamlúckého beje, Ibrahima Beje. O dopadu bitvu u Abukíru se tedy dozvěděl až 14. srpna 1798.¹⁰⁷

5.3 Diplomatické vztahy během egyptského tažení

Mezinárodní vztahy mezi Francií a Osmanskou říší byly staletí budovány, ale po vniknutí Napoleona do Egypta byly tvrdě narušeny. Sultán Selim III. uznal Francouzskou republiku v roce 1795 a v prohloubení vzájemných vztahů nechal v Paříži otevřít stálou diplomatickou misi.

¹⁰⁴ TRUCHANOVSKIJ, s. 221.

¹⁰⁵ STRATHERN, s. 166.

¹⁰⁶ MANFRED, s. 174.

¹⁰⁷ CASTELOT, André, *Napoleon Bonaparte*, Praha 1998, s. 95.

Lehkým narušení vztahů bylo získání Jónských ostrovů pod správu Francie Napoleonem v roce 1797.¹⁰⁸ Osmanská říše se tak stala přímým sousedem výbojných Francouzů. Francie si svou nově dobytou pozici obhájila jako vojenskou záruku a možnou pomoc sultánovi proti případným nepřátelům.¹⁰⁹ Po vylodění Francouzů v Egyptě nastalo hluboké narušení vzájemných vztahů. Sultán Selim III. si byl vědom, že by se v případě potřeby nebyl schopen Francouzům ubránit. Obrátil se tedy s žádostí o pomoc na Velkou Británii a Rusko. Při uvažování zda Francii vyhlásil válku či ne, pomohla Francouzi prohraná bitva u Abukíru. Britové tím upevnili své postavení ve Středomoří. Osmanská říše tedy vyhlásila válku Francii 9. září 1798, zároveň byl vyhlášen i džihád, který byl namířen proti nevěřícím Francouzům.

Vztahy s Ruskem byly také nalomeny získáním Jónských ostrovů. Rusko jejich obsazení bralo jako ohrožení vlastních pozic ve Středozezemním moři. Ke zlepšení vztahů nepřispělo ani obsazení Malty. Maltézané totiž prohlásili již dříve cara Pavla I. svým ochráncem. V lednu 1799 uzavřel Selim III. alianční smlouvu s Velkou Británií a Ruskem.

Tato nově vytvořená koalice dokázala plnit svůj účel již od samého začátku. Eskadra admirála Fjodora Fjodoroviče Ušakova okamžitě začala působit ve Středozezemním moři a na začátku roku 1799 vytlačili rusko-osmanské jednotky Francouze z pozic na Jónské ostrovy.¹¹⁰ Za pomoci Řeků byl obsazen i ostrov Korfu.¹¹¹ Dalšími státy, které v roce 1799 proti Francii vystoupily, bylo Portugalsko, Rakousko a Neapolsko.

Vzájemná rivalita a soupeřivost byla v koalici znát při osvobození Malty od Francouzů. Na Maltě zůstala uvězněna jedna francouzská jednotka pod britskou flotilou. Spojenci se dohodli, že po vytlačení Francouzů budou Maltu spravovat vojska z Ruska, Neapolska a Velké Británie. Rusko však i požadovalo získání hlavního vlivu. Tento záměr se

¹⁰⁸ GOMBÁR, *Napoleon v Egyptě*, s. 198.

¹⁰⁹ GOMBÁR, *Moderní dějiny islámských zemí*, s. 58.

¹¹⁰ TARLE, Jevgenij, *Admirál Ušakov ve Středozezemním moři*, Praha 1951, s. 35.

¹¹¹ Tamtéž, s. 104.

nelíbil Britům. Chtěli se na Maltu dostat rychleji než generál Ušakov. Nelson se také odvolal na dokument z 16. století, ten měl zaručovat po případném opuštění rytířů ostrov, návrat ostrova zpět do rukou sicilského krále. Nelson tedy před Rusy prohlašoval, že Malta je legitimně v rukou Ferdinanda IV. Ušakova armáda tedy z plánů o osvobození Malty upustila a Britové oprostili ostrov od Francouzů v roce 1800.¹¹²

5.4 Egypt pod francouzskou správou Francouzů

Před tím, než Napoleon dobyl dvě strategická města v Egyptě a začal zavádět francouzský systém, byla egyptská společnost dělena tradičně na vládnoucí vrstvu a podřízenou. Ke kompletní egyptské společnosti ještě patřili kočovní beduíni. Napoleon se zpočátku snažil na svou stranu získat vyšší vrstvu společnosti, ale ti proti němu zůstali imunní a na straně mamlúků.

V rámci zavádění francouzské administrativy byli egyptští úředníci nahrazováni francouzskými důstojníky. Jako vládní instituce byl v Káhiře zaveden takzvaný Diván. Byla to devítičlenná správní rada tvořená Araby, podléhali Napoleonově kontrole.¹¹³

Mezi další státní zásahy patřily nařízení a vyhlášky. Zavedením přímých daní od všech obyvatel, jak muslimů i nemuslimů, se však setkalo s vlnou nevole. Původní systém daní měl různé podmínky pro rozdílné náboženství.¹¹⁴

¹¹² POŘÍZKA, Jiří, *Řád maltézských rytířů*, Praha 1997, s. 213.

¹¹³ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 165.

¹¹⁴ BAREŠ, Petr a kol., *Dějiny Egypta*, Praha 2010, s. 393.

5.5 Tažení do Sýrie

Do Suezského prostoru vstoupili Francouzi v listopadu 1798. Tažení do Sýrie se uskutečnilo pod vedením generála Eugena Behaurnaise. Ten měl především zajistit kontrolu obchodních cest využívaných v této době Brity. Tímto krokem nadále bylo také narušeno rychlé spojení Britů s Indií, na tomto místě je nutné dodat, že Britové sice využívali spojení do své nejvýznamnější kolonie přes Levantu, ovšem Suezský kanál, který později zkrátil spojení na minimum, byl vybudován až v druhé polovině 19. století.¹¹⁵

Celou syrskou expedici začínala ohrožovat podrytá morálka vojáků. Na Napoleona začaly padat otázky smyslu celé akce od jeho vlastních generálů. Jedním z ptajících se byl generál Kléber, který zůstával se svými jednotkami v Alexandrii. Snažil se dostat zpět do Paříže, připadal si v Egyptě odsunut stranou. Bonaparte však na jeho žádosti nereagoval. Ale začal si uvědomovat špatnost nečinnosti vojáků.¹¹⁶ Bonaparte se pokusil s Osmanskou říší uzavřít mír. Jeho podmínky byly založeny na přerušení spojení Osmanské říše s Rusy a Velkou Británií. Pokud by nebylo vyhověno, potáhne Napoleon na Sýrii. Selimov III. tato ultimáta odmítne a francouzského vyjednavče uvrhne do vězení.¹¹⁷

Budoucí tažení na Sýrii bylo ovlivněno zhoršujícím se postavením Napoleona a to nejen v Egyptě, ale i ve Středozezemním moři. Rozhodnutí pro Sýrii bylo dalším krokem jeho tažení. Pochod do jižní Sýrie byl zahájen 9. února 1799. Ta byla pod správou Ahmada Džazzára Paši.¹¹⁸ Pro toto tažení měl Napoleon k dispozici 13 000 mužů. Cestu do cíle znepříjemňoval nedostatek vody. Samotná města se však vzdávala Francouzům bez boje.¹¹⁹

Pro Napoleonovy jednotky byl vytyčen společný cíl a to dobýt pevnost Jaffa. Na místo určení dorazili 4. března 1799. Prvně bylo

¹¹⁵ MÍŠEK a kol., s. 17.

¹¹⁶ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 245.

¹¹⁷ MÍŠEK a kol., s. 17.

¹¹⁸ BAREŠ, s. 395.

¹¹⁹ TARLE, *Napoleon*, s. 65.

Arabům nabídnuto vyjednávání. Měli se vzdát bez boje výměnou za volný odchod. V případě opaku bylo vyhrožováno pobytím všech přítomným. Arabové se nemínili vzdát bez boje.¹²⁰

Útok byl zahájen 7. března a téhož dne byla pevnost i dobyta.¹²¹ Jaffa se měla stát záchytným bodem Francouzů mezi Egyptem a Sýrií, tudíž jí Napoleon potřeboval nezničenou.¹²² Po vniknutí do pevnosti začalo běsnění vojáků, kterému Napoleon jen přihlížel. Do jejich spárů padlo kolem dvou tisíc vojáků. Arabové se snažili o kapitulaci, tu však Napoleon odmítl a odůvodnil to tak, že byla přijata bez jeho souhlasu. Byl si vědom, že není dostatečně zásoben potravinami ani dostatkem mužů pro uhlídání zajatců. Rozhodl se tedy k radikálnímu kroku. Jeho rozkaz zněl odvést osmanské zajatce na břeh a tam je pobít bajonety. Chtěl tak ušetřit střelivo. Tento krok je odůvodněn jako jediné východisko, aby se proti němu zajatci v případě propuštění později nevrátili s Brity v zádech.¹²³

V pevnosti se brzy po jejím dobytí začal nebezpečně šířit mor. Bylo to podruhé, co francouzské vojáky v Egyptě zastihl. Napoleonrazil názor, že se nemoc musí co nejvíce utajit, aby se zabránilo šíření paniky a podkopání morálky. Svůj obdiv si získal tak, že se nebál navštívit své nakažené vojáky v nemocnici. Tím také podpořil jejich morálku.¹²⁴ Nákaza se však šířila rychle, bylo tedy nutné zvolit další postup. K problémům nepřispíval ani nedostatek vody. Napoleon tedy vytyčil další pevnost jako následující cíl.¹²⁵

Obléhání pevnosti Akka, jako další významné oblasti, bylo zahájeno 19. března 1799. Její místodržící byl Ahmad Džazzár. Pevnost

¹²⁰ TARLE, *Napoleon*, s. 65.

¹²¹ WINTR, *Soupeři*, s. 80.

¹²² WINTR, Stanislav, *Napoleon I. a ti druzí*, Cheb 2003, s. 35.

¹²³ BURLEIGHOVÁ, s. 133.

¹²⁴ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 240.

¹²⁵ STRATHERN, s. 332.

měla podporu a zásobování od britské královské flotily vedené admirálem Williamem Sidney Smithem.¹²⁶

Město mělo pro Napoleona nevýhodnou polohu, z jedné strany bylo v zákrytu s mořem, kde byli v pozoru Britové. Francouzi neměli ani dostatečný počet mužů pro snadné dobytí. Nemalý problém bylo i zásobování. Rovněž se stále projevoval nedostatek pitné vody, protože francouzské jednotky se nacházely daleko od svého zázemí v Egyptě. Také chyběla i obléhací děla, kterými by byl proveden zničující útok.¹²⁷

Osmanský sultán Selim III. zformoval armádu s podporou Britů a získaných francouzských děl od Abukíru. Vojska se setkala u hory Tabor 16. dubna 1799. Napoleon vyčlenil pro tento boj 10 000 mužů. I přes převahu Osmanů byli Francouzi poraženi. Po úspěšné bitvě se vrátili zpátky k pevnosti Akka. Ta ještě dokázala francouzskému náporu čelit celé dva měsíce. Po vysilujícím obléhání a ztrátě nemalého počtu mužů se musel Napoleon Akky vzdát. V květnu 1799 bylo ukončeno tímto syrské tažení. Vojáci se 14. června 1799 vrátili zpět do Káhiry.¹²⁸

¹²⁶ WINTR, *Soupeři*, s. 83.

¹²⁷ KOVAŘÍK, s. 305–306.

¹²⁸ BUSSEY, s. 210–212.

6 REVOLUČNÍ REŽIM NA ROZCESTÍ, NAPOLEON A BRUMAIRE

6.1 Předvečer Brumairu

Francie byla od roku 1795, tedy po tažení v Itálii, vnitřně nestabilní. Republika byla charakteristická svou slabou a nestabilní vládou, která vedla k růstu anarchie ve vnitřní struktuře státu. Její nevyrovnanost se však neprojevovala v zahraničních záležitostech. Hranice Francie se podařilo rozšířit až do Nizozemí, Itálie, Belgie, Švýcarska a na levý břeh Rýna. Celková atmosféra po revoluční Francie byla nejistá. Pro Francouze byly největší radostí právě Napoleonovy výbojné války. Celá společnost byla zaujata proti aristokracii a ideje byly vkládány do vyvoleného vojenského národa.¹²⁹

V roce 1799, konkrétně v květnu se stal členem Direktorია Sieyès. V popředí se objevil po několika letech. V této době ještě skrýval své budoucí záměry s republikou, ale již se zabýval úvahami nad novou ústavou a okleštění demokracie. Byl si vědom svých konkurentů, jímž byl v té době generál Lafayette, který žil nedaleko Paříže, ale byl kdykoliv připraven na pomoc vlasti. Naopak si jako svého spojence zvolil generála Jouberta. Ten se proslavil za Italského tažení například v bitvě u Lodi. Jeho úspěchy ho vynesly téměř na stejnou úroveň jako Bonaparte. Postupně se vypracoval až k veliteli 17. pařížské armády. Sieyès údajně Jouberta kontaktoval a plán na změnu režimu jím měl být přijat.¹³⁰

Celou situaci však zkomplikovala válka s Ruskem. Suvorov se svou armádou porazil armádu generála Moreaua a vnikl do Milána. Jeho postup byl drtivý a již v červnu získal do své moci Turín. Nechtěné informace o prohrách francouzské armády se i dostávaly do Paříže. Sieyès si byl vědom, že musí s převratem počkat, dokud si armáda opět nezíská důvěru lidí. Navíc, jeho spojenec, generál Joubert byl při ofenzivě na Surovova zabit. Francie každou chvíli očekávala vpád Rusů do země. Válečná situace se nadále zhoršovala a chyběla i podpora vlády. V roce

¹²⁹ FURET, Francois, *Francouzská revoluce*, Praha 1988, s. 316.

¹³⁰ MANFRED, s. 186.

1799 bylo Direktorium bráno spíše opovržením, samo si toto postavení uvědomovalo a snažilo se najít řešení.¹³¹

Dne 9. října 1799 se Napoleon Bonaparte sám bez armády vrátil z Egypta do Francie pouze s nejnámennějšími důstojníky a vědci egyptské výpravy. Reakce Direktorata byly neurčité. Sieyès naznačil, že se Bonaparte z Egypta vrátil bez povolení vlády, tudíž by mohl být označen za dezertéra. Ve vzduchu visela i reakce Rady pěti set či lidu. Nakonec však byl Napoleon náležitě do Francie přivítán.¹³²

Napoleonova a Sieyèsova tajná jednání o změně vlády byla nejprve vedena pomocí prostředníků. Jimiž byl Talleyrand a Roederer. Po ujištění, že je třeba začít konkrétně konat, se Napoleon se Sieyèsem setkal osobně 10. brumairu u Luciena Bonaparteho. Byl zde dohodnut plán na zavedení třech konzulů.

6.2 Události 18. a 19. Brumairu

Celý převrat byl plně organizován. Do spiknutí byli zasvěceni Sieyès, Ducos, Cambacérès, Roederer, Talleyrand, Lucien a Josef Buonapartovi, Murat, Lannes, Berthier, Leclerc, a velitel pařížské posádky Lefebvre. V ranních hodinách došlo k setkání v Napoleonově vile. Byli přizváni i všichni generálové ozbrojených sil v Paříži i zemi.¹³³

V ranních hodinách se také sešla Rada starších. Cornet Radu informoval o plánovaném spiknutí jakobínů. Vzápětí Régnier navrhl ke schválení dekret o přemístění zákonodárné moci z Paříže do Saint-Cloudu a také dekret, který jmenoval Bonaparta vrchním velitelem ozbrojených sil v Paříži. Oba prošli schválením.

Napoleon po oznámení nového jmenování odjel k plukům do paláce v Tuilerích. Direktorium se o chystaném spiknutí dozvědělo až na poslední chvíli. Ještě první den převratu byl jasný jeho úspěch. Podařilo se svrhnout Direktorium a Sieyès a Ducos oficiálně přešli na Bonapartovu

¹³¹ MANFRED, s. 201.

¹³² BOURRIENNE, s. 91.

¹³³ CHANDLER, s. 260.

stranu. Barras podepsal prohlášení o odstoupení. Zákonnou moc tedy převzal Napoleon a nařídil jeho generálům, aby obsadili všechny důležité body v Paříži jako palác v Tuileriích, Bourbonský palác či Versailles.¹³⁴

Druhý den se měla Rada starších a pěti set sejít v Saint-Cloudu. V tu dobu však došlo k mírnému prozření poslanců. Začali nad celým údajným spiknutím jakobínů pochybovat a také pochybovat o přiznání tak rozsáhlých pravomocí Bonapartovi. Bonaparte nepočítal s komplikacemi. Byl si jist, že obě rady vytvoří novou vládu. Což se nestalo. Spíše naopak, začalo se pochybovat i o správnosti usnesení včerejšího dne. Uvědomil si, že mu začíná hrozit nebezpečí. Sám tedy vstoupil před Radu starších, kde se je snažil přesvědčit o správnosti jednání, ale jeho argumenty nebyly ničím podloženy. Jako iniciátory jakobínského spiknutí uvedl Barrase a Moulina.¹³⁵

Poté vstoupil před Radu pěti seti. Zde se kvůli převaze jakobínů setkal s ještě větším odporem. Bylo provoláváno jeho postavení mimo zákon. Po vzpamatování se z reakce neváhal a vydal rozkaz vojsku obléhajícímu prostor k pochodu na sál Rady pěti set. Došlo k jejich rozehnání. V tomto okamžiku přestaly obě rady existovat. Ještě museli však schválit prozatímní konzulské komise Sieyèse, Ducose a Napoleona a také dvě komise pro změnu ústavních zákonů.¹³⁶

První setkání tří konzulů se uskutečnilo 20. Brumairu v Luxemburském paláci. Pořadí, ve kterém byli uvedeni konzulové, nebylo náhodné. Mělo určovat výchozí postavení členů. Nová moc se postavila jak ke svým odpůrcům zleva – jakobínům, tak těm zprava – roajalistům stejně. Původně byli zatčeni, ale nakonec byli propuštěni a vyhoštěni z republiky. Konzulát také zrušit zákon o rukojmích a o nucené půjčce. Byly zrušeny i represivní zákony. Novým ministrem války byl jmenován Carnot, ministrem financí se stal Gaudin a ministrem vnitra byl určen astronom Pierre Simon Laplace. Napoleon si uvědomoval, jak

¹³⁴ FURET, s. 299.

¹³⁵ Tamtéž, s. 300.

¹³⁶ O'CONNOR, Patricia, *Napoleon*, London 1896, s. 144.

důležité je sjednotit národ a sjednotit společenské vrstvy. Zároveň probíhal jeho osobní boj se Sieyèsem o hlavní slovo v konzulátu.

Dne 13. prosince 1799 vydal novou ústavu. Jeho pojetí skýtalo pouhých 95 článků. Ústava neobsahovala deklaraci práv člověka a občana a ani jakoukoliv jinou deklaraci o právech. Její charakter je uveden v prohlášení o Francouzské jednotě a nedělitelnosti. Sám sebe jmenoval prvním konzulem a dalšími konzuly a jeho pobočníky Jeana-Jacquesa Régise de Cambacérèse¹³⁷ a Charlese-Francoisa Lebruna.¹³⁸ V druhé části ústavy došlo k vytvoření čtyř kolegiálních orgánů: státní rady, tribunátu, zákonodárského sboru a senátu. Byly jim určeny přesné funkce a bylo zajištěno, že samy o sobě neměly žádné pravomoce. Dále trval na obnovení všeobecného volebního práva, byl to však pouze fiktivní charakter.¹³⁹ Ústava tedy jednoznačně vkládala Bonapartovi do rukou neomezenou moc. Ústava byla veřejně vyhlášena a zveřejněna ve dnech 13. a 15. prosince 1799. Pro odstraněného Sieysè bylo určeno nové místo a to předseda senátu. Nová ústava nastolovala režim osobní moci prvního konzula a to i při zachování republikánského zřízení. Na pozoru se Napoleon musel mít i před rojalisty, kteří stále doufali v navrácení Bourbonů na trůn. Očekával i odpor ze strany jakobínů a celkově levice. Chtěl si je získat na svou stranu.

V Tribunátě proti Bonapartovi vystoupil Benjamin Constant, jeho proslov byl mířený proti konzulskému režimu. Napoleon musel tyto výstupy eliminovat a zabránit tak narušování diktatury a zrušil svobodu tisku. Sieyès dostal za úkol vypracovat zprávu k zákonu o pronásledování.

Aby uchránil a udržel svůj diktátorský režim, zavedl konzul rozvětvenou policii. Tento státní aparát svěřil pod správu Josephu Fouchému. Dále se mu jako nebezpečný zdál systém volitelné místní a

¹³⁷ Francouzský právník a státník působící původně za Revoluční Francie, člen Konventu.

¹³⁸ Bývalý tajemník kancléře Maupeouva, obhájce královské moci.

¹³⁹ THIERS, s. 106.

departementní samosprávy. Nechal ji nahradit policejně úředním systémem prefektur.¹⁴⁰

Jeho režim se opíral o finanční podporu buržoazie. Výsledkem této spolupráce bylo založení Francouzské banky dne 6. ledna 1800. Po převzetí moci Napoleonem byla finanční situace Francie velmi špatná. Napoleon se obklopil bývalým ministrem financí Martinem Michelem Gaudin, Fraincoiem Barbé-Maroisem a například také Nicolasem Francoiem Mollienem – francouzský finančník. Jejich úkolem byl snažit se zlepšit finanční situaci Francie. Celkem rychle se to podařilo a to díky přísné kontrole pohybu peněz a daňovou politikou. Daně z příjmů byly sníženy, naopak velice stoupaly nepřímé daně. Ta nejvíce dopadala na nejširší vrstvy obyvatel. Konzul svou politikou podporoval podnikatelskou činnost a snažil se o rozvoj průmyslu.¹⁴¹

Napoleon se musel soustředit i na zahraniční okolnosti, bylo důležité dokončit Egyptské tažení. Dne 14. června 1800 došlo k bitvě u Maregna. Po překročení Alp vojsky a napadení rakouské armády u Janova získali Francouzi opětovnou jistotu. U Marenga se francouzské jednotky střetly s rakouským generálem Michaellem von Melasem. Bonaparte se dopustil během bojů strategické chyby, která se mohla stát osudnou. Jeho záměrem bylo poslat na průzkum rozptýlené vojsko, ale v konečné fázi napadli Rakušany v plném počtu. Průběh již vypadající prohrané bitvy zvrátil příchod generála Louise Charlese Antoiana Desaix. Informace, které přišly do Paříže, však konečný výsledek předešly a oznamovaly o Francouzské porážce. Bitva však byla nakonec obrácena ve prospěch Francouzů a došlo k uzavření příměří s Melasem.¹⁴²

Během Napoleonovi nepřítomnosti v Paříži a nepříznivých informací z fronty, se začaly opět zvedat vlny intrik. Začalo se spekulovat

¹⁴⁰ O'CONNOR, s. 145.

¹⁴¹ FURET, s. 323.

¹⁴² CHANDLER, s. 290.

o možných nástupcích. Mezi návrhy padly jména jako generál Jean Victor Moreau, Jean Baptiste Bernadotte či vévodové z Orleánsu.

Napoleon se s úspěchem vrátil zpět do Paříže 2. července. Byl si vědom, že vítězné tažení bylo důležitější posvěcení jeho moci než samotný brumair. V tom okamžiku lze hovořit o završení Francouzské revoluce. Napoleon se snažil ztotožnit s Francouzským lidem, svou diktaturu měl založenou na podstatě porozumění masám a na konzulátu. Jeho úkolem bylo také vybudovat stát na základě reálné zkušenosti. Napoleon se stal autoritativnější osobností než bývalý král a společnost, které vládl, byla rovnoprávnější a proti státu slabší, než ta předchozí. Důležitá taky byla skutečnost, že revoluční vlna pomalu opadávala.

V konzulské monarchii hrály důležitou roli tři elementy. Jedním z nich byla definice lidu, ten byl zčásti izolovaný, neměl právo se sdružovat do korporací, ale zároveň byla zaručena rovnost postavení. Moc nové vlády vycházela z lidu a tím se zbavila vývoji brzdícího božího dohledu. Dalším silným prvkem je označeno čerpání z minulosti a národních zvyklostí. Tyto prvky lze označit za pilíře novodobého francouzského státu.¹⁴³ Státní správa byla dokonale organizovaná. Díky centralizaci a činnosti prefektur se stala moc jednotnou, prefekti ve svých departmentech museli vycházet z ústřední moci. Napoleonův režim se nepřestal snažit zlepšit ekonomickou situaci Francie. Konzulát nabízel mnoho pracovních míst. Elán lidem zvedal pomocí odměn a poct.

6.3 Mezinárodní a vnitřní situace ve Francii po Brumairu

Rakousko bylo poraženo v prosinci 1800 Moreauovými vojsky v bitvě u Hohenlindenu. Mír byl podepsán v únoru 1801 v Lunéville a potvrzeny územní zisky. Francie byla rozšířena na Belgii, Lucembursko a levý břeh Rýna. Byl také potvrzen protektorát nad Batávskou, Helvétskou a Italskou republikou. Neúspěšná anglicko-ruská operace v Nizozemí vedla ke snaze cara Pavla ke snaze sblížení se s Francií. Tento krok se nelíbil

¹⁴³ FURET, s. 332.

Británii a došlo k jednání mezi Londýnem a Paříží. Bonapartovým záměrem však byla touha uchování Egypta a Anglie naproti tomu nechtěla podpořit francouzsko-ruské spojení. Napjatá situace se zkomplikovala smrtí Jeana Baptisty Klébera, pozice v Egyptě se tím stala ještě více nejistou. V Petrohradě došlo k vraždě cara Pavla. Problémy v hospodářské rovině Anglie vedly k předběžnému zahájení mírových jednání v roce 1801 v Londýně. Mír byl poté uzavřen 25. března 1802 v Amiensu. Poválečné vyrovnání znamenalo vrácení Anglií Egypt Turecku, Malta se dostala zpět do rukou Maltézských rytířů, Nizozemí byl navrácen mys Dobré naděje. Ze strany Francie byla uvolněna Neapol. Oběma stranami byla zaručena nezávislost Portugalska a Iónských ostrovů. Pro Bonaparta měl mír i osobní význam, byla jím tak uznána legitimita Revoluce.¹⁴⁴

Ve vnitřní politické scéně musel Bonaparte eliminovat své odpůrce. Krátce po brumairu došlo k rojalistickému povstání, to však po Napoleonově nabídce spojení uhaslo. Šuani však začali připravovat spiknutí. Na Štědrý den roku 1800 byl na Prvního konzula jedoucího v kočáře do divadla spáchán atentát. Událost byla využita Napoleonem k likvidaci zbytku jakobínské opozice, která však nebyla nebezpečná. Po odhalení pravých atentátníků došlo k jejich popravení.

Velkou Bonapartovou zbraní proti rojalistům se stala dohoda s církví. Bonaparte vyžadoval po Římu uznání prodeje církevního majetku a jmenování všech nových biskupů. Získal by tak naprostou kontrolu nad duchovenstvem. Po dlouhých vyjednáváních a Napoleonových zárukách o materiálním zabezpečení církve, došlo k vyhovění jeho požadavků. Po zveřejnění dohody došlo k nesouhlasu kněží a kontrarevolucionářů. Katolická církev dohodou získala jednotu a status, však ještě za větší závislosti než za dob králů. V roce 1802 29. července na základě referenda si vynutil funkci Doživotního konzula.

¹⁴⁴ SKŘIVAN, Aleš, DRŠKA, Václav, STELENER, František, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*, Praha 1994, s. 113–122.

V oblasti výkonné moci Napoleon jmenoval vládu a Státní radu. Úkolem Státní rady bylo vypracovat návrhy zákonů, překládat je k projednání Tribunátu a mimo jiné měla nejvyšší úroveň pro rozhodování o správních sporech. Bonaparte si osobně členy rady, auditory a přísedící vybíral. Do čela departmentů byli vsazeni prefekti, které sám Bonaparte také vybíral a odvolával. Prefekt měl pravomoc jmenovat starosty menších obcí.¹⁴⁵

Centralizace se projevila i v oblasti soudnictví. Byla zachována hierarchie soudů, která byla zavedena Ústavodárným shromážděním. Zrušena však byla možnost volby soudce a porotám byla omezena pravomoc na trestní řízení. Ve finanční oblasti se systém zakládal na třech přímých daních, zavedených ještě též Ústavodárným shromážděním. Větší přínos do státní však přinesly daně nepřímé. Jeho snahou bylo hospodářsky se vyrovnat Anglii. To vedlo k zakládání finančních institucí. Zákonem z roku 1803 byla zřízena Banque de France, fungovala jako soukromá společnost, která byla pod správou nejbohatších bankéřů, jejich úkol spočíval ve správě státní pokladny.¹⁴⁶

V roce 1804 byl vydán Napoleonův kodex. V textu jsou potvrzena jednotná práva pro celý národ. V oblasti majetku se autoři zaměřili hlavně na pozemky a likvidaci vrchnostenského majetku. Měl být odstraněn rozdíl mezi pozemkovým a majetkovým vlastnictvím. Uzákoněnou se také stala společnost na individuálním přístupu, na svobodě myšlení, zaměstnání a uzavírání smluv.

Občanské právo také plně definuje práva rodiny. Z dob Ústavního shromáždění zůstal zachován s určitými změnami. Otcovo postavení v rodině, zvláště jeho autorita k potomkovi však měla být ukončeno v době dosažení plnoletosti. Po dosažení dospělosti již potomky nehrozilo vydědění. Nemanželské děti se však dědici nikdy stát nemohly.¹⁴⁷

¹⁴⁵ SPENCE, George, *The French Civil code*, London 1827, s. 513.

¹⁴⁶ FURET, s. 337.

¹⁴⁷ SPENCE, s. 43.

V Bonapartově občanském zákoníku však docházelo i ke zpátečnickým nařízením a postojům. Zvláště pak v přístupu k ženám. Ve spisu Napoleon zdůrazňuje podřízenost ženy k manželovi. Podle něj je toto postavení nezbytné k udržení společnosti a přirozeně vyplývá ze slabší povahy žen. Také ženu prezentuje jako osobu, která v žádném případě není schopná sama spravovat majetek, je závislou ve správních i soudních sférách. Musí manžela poslouchat a v případě nevěry či snad rozchodu se na ženu vztahují horší postihy než na muže. Tímto ustanovením zavrhl rovnost mezi pohlavím, o které usiloval Konvent. Dalším důležitým bodem kodexu se stalo znovuoobnovení možnosti učinit svobodně závěť. Mohlo být tak zabráněno rozdrobení zemědělských oblastí.¹⁴⁸

6.4 Cesta k vytvoření císařství

Dalším krokem v utvrzení Napoleonovy moci byla vize krále. V roce 1803 se obrátil na Talleyranda, aby vynaložil úsilí k přesvědčení hraběte z Provence o opuštění svých nároků na trůn. Hrabě samozřejmě tento návrh odmítl. Nová příležitost přišla s popravou vévody z Enghien. Začal se řešit následovník ve Státní radě. Napoleonův záměr byl jasný. Problémem však bylo, že nebyl nijakým způsobem v následnické linii. Zároveň v této době v květnu 1803 došlo k další válce mezi Francií a Anglií.

Napoleon si byl plně vědom anglické námořní převahy a začal realizovat pozemní invazi a přesun jednotek přes Lamanšský průliv. Ve správnosti svých kroků si byl jist a nepředpokládal nic jiného než vítězství. Zároveň začal s agresivní politikou v Evropě. K uskutečnění dalších ambicí mu dopomohly dva odhalené pokusy o spiknutí proti jeho osobě. Pod záminkou, že má v úmyslu zmařit pokusy budoucích atentátníků zavedením dědičného následnictví, nechal senát, aby jej 18. května 1804 jmenoval francouzským císařem. Impozantní korunovace

¹⁴⁸ SPENCE, s. 48.

proběhla 2. prosince téhož roku za přítomnosti papeže Pia VII. v katedrále Notre–Dame v Paříži.¹⁴⁹

¹⁴⁹ FURET, s. 356.

7 ZÁVĚR

Napoleonova vojenská a politická kariéra měla v celku rychlý vzestup. Bonaparte za toto vděčil své cílevědomosti, pílí a vrozenému strategickému nadání. Ovšem vše nezáleželo pouze na jeho osobních vlastnostech. Pro Napoleona byl stěžejní fakt již jeho dětství, kdy mu jeho otec, dá se říci, dláždil cestu ve vytváření potřebných známostí. Dalším zdrojem budoucích kontaktů se také stala tehdejší situace na Korsice, kde se Napoleon dostal do styku s lidmi, kteří mu napomohli v jeho budoucí kariéře. Zůstává otázkou, zda by se mu podařilo, bez svého otce a zázemí v rodině, dosáhnout takového úspěchu a získat titul císaře všech Francouzů.

Velký vliv na jeho osobnostní vývoj na Korsice měl také Paoli. Napoleon k němu vzhlížel jako vlastenci, reformátorovi a osvoboditeli. Jeho pohled na Paoliho se však změnil v ten okamžik, když si Napoleon uvědomil, že jeho rodinou Paoli opovrhne a považuje je za zrádce rodné Korsiky. Stalo se tomu tak, když se Korsika dostala z italských rukou pod správu Francie. Napoleonův otec vzdal jakýkoliv boj na obranu a prohlásil, že je čas se stát Francouzem. Tím si znepřátelil právě Paoliho. Když Napoleon ztratil víru ve svůj osobní vzor, ztratil tak i zájem dále bojovat za Korsiku a začal se plně věnovat své budoucí kariéře. Tento fakt ho dozajista ovlivnil v jeho dalších krocích. Otázkou zůstává coby se stalo, kdyby se nadále podílel na obraně Korsiky a nevěnoval se své kariéře ve Francii. Jeho vzestup by byl patrně oddálen či namířen úplně jiným směrem.

Během italského tažení si Napoleon dokázal vydobýt své postavení mezi ostatními generály. Povedlo se mu to díky jeho osobitosti a důrazu na disciplínu. Za jeho velmi odvážný krok lze považovat bitvu u Lodi, kde se vyznamenal téměř již na konci celého italského tažení. Napoleon zde především díky okolním podmínkám, tedy potřeby přejít most, rozhodl o zahájení frontálního útoku. Vytvořil tak malý oddíl vojáků, kteří se v běhu snažili ubránit a znovu zaútočit na protivníka. Zdroje uvádí, že Napoleon dokázal ve svých vojácích vzbudit v posledních silách neskonalou odvahu

a touhu porazit za každou cenu svého soupeře. Což mu nejednou přineslo triumfální úspěch.

Celkově jeho sebevědomé vystupování vzbuzovalo v okolí nebývalý respekt. I přes jeho menší vzhled dokázal vzbudit strach u svých nepřátel. Před zahájením tažení do Egypta si musel Napoleon své plány prosadit. Nebylo to poprvé, co tyto úmysly byly předneseny. Jemu se je však podařilo přesvědčit direktorium o jejich nutnosti.

Po získání postavení v Egyptě jako sultána, Napoleon začal spravovat nově dobyté území. Snažil se zavádět evropský model společnosti, spočívající ve vzdělávání a kultivování obyvatel Egypta. Založil si tak své vlastní dočasné impérium. Opět si svým vystupováním získal jakousi autoritu. Nechtěl muslimům bránit v jejich náboženství a on sám se snažil dát najevo, že ho respektuje. Avšak po zavedení francouzského systému a jeho náležitostí, ke kterým patřilo i zavedení přímých daní, se proti němu zvedla vlna nenávisti a nepochopení. Daně začal vybírat bez náboženského zabarvení, od muslima, Žida či křesťana. S tímto systémem Arabové plně nesouhlasili. Po uvědomění si, že je jeho postavení udržováno pouze francouzskými vojáky, se rozhodl Egypt opustit a zbývající francouzské jednotky ponechat jejich osudu. Odůvodněním pro něj bylo, že Francie potřebuje jeho pomoc, ovšem faktu opuštění svých vojáků později litoval. Jako vrchní generál neměl opustit vojsko, kterému docházely síly. Již za dva roky byl Egypt oproštěn od francouzské nadvlády a v oblasti Levanty se znovu prosadil britský vliv.

Ve Francii se Napoleon dostal mezi osobnosti, které se chystali provést státní převrat a nastolit vládu Tří konzulů. Využil tak svých získaných konexí a také své nabyté popularity. Jak je známo, převrat dokázal obrátit ve svůj prospěch a začal vytvářet Francii podle svých představ. Centralizace státu a zásahy do státních aparátů dosáhly vytvoření diktátorské vlády. Novými zákony, jako například občanským zákoníkem Code civil, dokázal vytvořit pokrok ve společnosti, i když byl

v některých směrech zpátečnický a to například v postavení mezi mužem a ženou. V tomto směru byly zákony nemoderní i v 19. století, žena byla nadále považována za nerovnou muži a byla označována v podstatě za jeho majetek. Pozitivní změny ve francouzské společnosti se naopak odehrály v rovině adopce, rozvodů, majetku či v oblasti dědictví.

Celkově Francouzská revoluce i Napoleonova role ve Francii měly obrovský dopad na celou společnost, jak na francouzskou tak na jiné evropské státy. A to nejen revoluční touhou o změně stávajících režimů. Revoluce a velká evropská válka vedly k prolínání vzájemných kultur a vzájemných pokroků. Období samotné revoluce však bylo ve většině ostatních evropských zemích kryto pod cenzurovanými informacemi. Tehdejší vlády se obávaly možného přenesení revoluční nálady právě do jejich zemí. Tak tomu bylo například i v Českých zemích, kam se informace dostávaly skrz letáčky.

Francouzská revoluce se úspěšně snažila celý starý režim smést a to na všech rovinách. V oblasti týkající se samotného občana, kde se stále snažila bojovat v jeho prospěch, byl nakonec uskutečněn pravý opak. Zavedením centralistického režimu a vydáním Codu Civil byl sice teoreticky zaveden systém občanských práv, ale zároveň se člověk stal, dá se říci, v režimu odříznutý od sociálních vazeb, čím byl svým způsobem izolovaný.

Změna systému se odrazila i v legitimitě státu. Francouzský model byl celkově komplikovaný v nalezení správného uchopení a pojetí moci. Francouzský lid byl rozdělen mezi ty, kteří požadovali více demokracie a naopak mezi ty, kteří hledali východisko v pevné vládě úzkého okruhu privilegovaných či v obnovení královské moci. V období bonapartismu bylo toto privilegium týkající se exekutivy vloženo do rukou volebního práva lidu. Není bez zajímavosti, že ani dlouho po odchodu Napoleona se tyto otázky nevyřešily. Francie nadále hledala způsob, jak správně uchopit ústavní řešení státu. O tom svědčí fakt, že od roku 1815 do roku 1862 vystřídala více 10 ústavních řešení. S porovnáním s Velkou Británií a

jejímu zvykovému systému, je vidět, jak byl vnitřní systém Francie nestabilní.

8 POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

8.1 Vydané prameny

The Dublin Penny Journal, 11. červen 1835, CCVI.

8.2 Literatura

ADLOW, Elijah, *Napoleon in Italy, 1796–1797*, Boston 1948.

AMELUNXEN, Clemens, *Napoleonův klan, rodina ve stínu imperátora*, Praha 1998.

BANGS, John Kendrick, *Mr. Bonaparte of Corsica*, New York 1895.

BAREŠ, Petr a kol., *Dějiny Egypta*, Praha 2010.

BELLOC, Hillaire, *The French Revolution*, London 2011.

BOHONY, Rudolf, *Malta*, Jindřichův Hradec 1995.

BOURNE, George, *The history of Napoleon Bonaparte. Emperor of the French and king of Italy*, Baltimore 1806.

BOEHTLINGK, Arthur, *Napoleon Bonaparte. Seine Jugend und sein Emporkommen*, Jena 1880.

BRUCE, Robert a kol., *Bojové techniky období napoleonských válek 1792–1815*, Praha 2008.

BURLEIGHOVÁ, Nina, *Fata morgána. Napoleonovi vědci a odhalení Egypta*, Praha 2009.

BURTON, G. Reginald, *Napoleon's Campaigns in Italy 1796–1797 and 1800*, London 1912.

BOURRIENNE, Louis, *Memoirs of Napoleon Bonaparte*, London 1836.

BUSSEY, Georg, *History of Napoleon*, London 1932.

CAIRD, Lois H., *The History of Corsica*, London 1899.

- CAPEFIGUE, Ray, *The diplomatists of the Europe*. London 1845.
- CASTELLOT, André, *Napoleon Bonaparte*, Praha 1998.
- DWYER, G. Philip, *Napoleon and Europe*, London 2001.
- DWYER, Philip, *Napoleon. The Part of Power 1769–1799*, London 2007.
- ENGLUNG, Steven, *Napoleon a Political Life*, New York, 2004.
- FERRO, Marc, *Dějiny Francie*, Praha 2009.
- FURET, Francois, *Francouzská revoluce*, Praha 1988.
- FREGOSI, Paul. *Dreams of Empire. Napoleon and the first World War*, London 1989.
- GEOFFREY, Ellis, *Napoleon*, Praha 2001, s. 22.
- GOMBÁR, Eduard, *Moderní dějiny islámských zemí*, Praha 1999.
- GOMBÁR, Eduard, *Napoleon v Egyptě a nástup Muhammada Alího*. In: *Historický obzor* 6, 1995, 9/10, s. 197–201.
- GREGOROVIVUS, Ferdinand. *Corsica. Picturesque, Historical and Social with a Sketch of early life of Napoleon*, Philadelphia 1855.
- GREGORY, Desmond, *Napoleon's Italy*, New York 1916.
- HORNE, Alistair, *The Age of Napoleon*, New York 2004.
- HEROLD, Christopher, *Bonaparte in Egypt*, New York 1962.
- CHANDLER, David, *The Campaigns of Napoleon*, New York 1966.
- KOVAŘÍK, Jiří, *Dobytel Bonaparte*, Třebíč 2008.
- KOVAŘÍK, Jiří, *Maršálové Napoleonových orlů*, Praha 2010.
- KOVAŘÍK, Jiří, *Dobytel Bonaparte: První italské tažení 1796–1797*, Třebíč 2008.

LEE, Henry, *The Life of the Emperor Napoleon*, London 1834.

LUDWIG, Emil, *Napoleon*, London, 1927.

MALÝ, Jakub, *Napoleon Bonaparte, císař Francouzský. Od narození Napoleonova až k jeho dosednutí na stolec císařský*. Díl 1, Praha 1848.

MANFRED, Albert, *Napoleon Bonaparte*, Praha 1990.

MÍŠEK, Roman, ONDRÁŠ František, ŠEDIVÝ Miroslav, *Egypt v době Muhammada 'Alího*, Praha 2010.

MORI, Jennifer, *The British Government and the Bourbon Restoration: The Occupation of Toulon 1793*. In: *The Historical Journal* 40, 1997, 3, s. 699–719.

O'CONNOR, Patricia, *Napoleon*, London 1896, s. 144.

PALMER, R. Robert, *The Kingdom of Corsica and the Science of History*. In: *Proceedings of the American Philosophical Society* 105, 1961, 4, s. 354–360.

POŘÍZKA, Jiří, *Řád maltézských rytířů*, Praha 1997.

SARGENT, H. Herbert, *Napoleon Bonaparte's first campaign*, London 1894.

SCHOM, Alan, *Napoleon Bonaparte*, New York 1997.

SKŘIVAN, Aleš, DRŠKA, Václav, STELENER, František, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*. Praha 1994.

SKŘIVAN, Aleš, *Evropská politika 1648–1914*, Praha 1999.

SLOANE, M. William, *The Life of Napoleon Bonaparte*, New York 1916.

SPENCE, George, *The French Civil code*, London 1827.

STRATHERN, Paul, *Napoleon in Egypt*, New York 2008.

TARABA, Josef, *Nebezpečný intrikán. Život Ch. M. Talleyranda*, Praha 1995.

TARLE, Jevgenij, *Admirál Ušakov ve Středozemním moři*, Praha 1951.

TARLE, Jevgenij, *Napoleon*, Praha 1950.

THIERS, Adolphe, *The History of the French revolution*, London 1838.

TRUCHANOVSKIJ, Vladimír, *Osud admirála Nelsona*, Praha 1992.

WILLIS, F. Roy, *Development Planning in Eighteen-century France. Corsica's Plan Terrier*. In: *French historical studies* 11, 1980, 3, s. 328–351.

WINTR, Stanislav, *Napoleon Bonaparte a jeho soupeři*, Praha 2007.

WINTR, Stanislav, *Napoleon I. a ti druzí*, Cheb 2003.

9 RESUMÉ

Great French Revolution was preceded by a series of events. It was connected with the changes that took place in Europe since about the 17th century. In the second period of the Hundred Years War, England with its newly enhanced marine powers stood up to France. Enlightenment ideological progress and increased number of wars at this period of time led directly to the degradation of the internal stability of the state.

Efforts to settle the relations between Great Britain and France after the war of independence of the British provinces in North America, which was fully supported by France, took place in 1786 through an agreement about The Open Market. These measures, however, meant further more economic damage for France rather than its enhancing. Cheap British goods flooded the French market and thereby caused permanent injury to the domestic French market.

After the announcement of the National Assembly and also after Storming of the Bastille and the proclamation of the Republic in 1792 started three stages of the Revolution. At the very beginning of the second period of the Revolution, the newly established National Assembly had executed the French king to prevent any possible counter-revolution tendencies and made clear that there is no turning back from this situation. However, some problems arose again in terms of a counter-revolutionary rebellion and also in the terms of economic balance. It also led to the burst of the conflict between Girondists and Jacobins. After the overthrow of the Girondists government, Jacobins dictatorship took place. It in the sing of the central government, centralization of power, reforms of current establishment and most importantly by drafting a new constitution. Strong opposition tendencies against the Jacobin's government tendencies culminated in 1794 by overthrowing their dominance in France.

During the directorate (a sort of bourgeois governments) planned economy concept was abounded. This act immediately resulted in the increase of maximum prices and of course that was connected with the resistance of society. At the same time the fight against the Jacobins was still on. By adopting the Thermidorian Constitution the Legislative power gained greater position. In 1799 the leadership of revolutionary damaged France took Napoleon Bonaparte.

At the time of the outlined situation, the future of the later French emperor had only just begun to form. This period was the subject of this thesis. Related to Napoleon's era from the early childhood to taking the seat at the imperial throne. The main goal of this Thesis was a historical analysis of historical causes and exploring the circumstances surrounding the momentous rise of Napoleon Bonaparte. The thesis focuses on answering the question of the extent to which Bonapartism can be considered a continuation of the completion of certain currents and cultural development of the French revolutionary society.

Napoleon's military and political career had a pretty quick rise. It was caused mostly because of his self-discipline, diligence and innate strategic talent. But not everything depends only on personal characteristics. There is a crucial fact in Napoleons success in his early life, when his father tried to paved the way in creating the necessary contacts for young Napoleon. Another source of future important contacts arise when the situation in Corsica occurred, that is where Napoleon got in touch with the people who got him into higher positions. The question is whether if he would rise so high, just as a result of his own interventions, without his fathers influence.

During the Italian campaign he was able to also gain his position among the other generals. He was successful mainly because of his personality and emphasis on discipline. History referrers the Battle of Lodi

as a very courageous step almost at the end of the campaign. Due to the ambient conditions (concretely the need to cross the bridge) Napoleon decided to open a frontal attack. He created a small detachment of soldiers, who while moving closer to the bridge, try to defend themselves, but also they even attack the opponent. Sources are stating that Napoleon was able to inspire his soldiers in their last moments with unmatched courage and desire to beat the enemy at any price, which helped him to win more than few battles.

Overall, his confident appearance aroused unprecedented respect all around him. Despite his small stature he was able to inspire fear in everyone. Before the start of the campaign in Egypt, Napoleon had to push for this plans. It was not the first time that the intentions of invading Egypt was suggested and failed, but he was successful in pushing it through.

After obtaining the position as Sultan in Egypt, Napoleon began to govern the newly conquered territory. He tried to introduce a European model of society and tried to educate and cultivate the Egyptians. That was how he founded his own temporary empire and again by his appearance he gain even more authority. He did not want to prohibit the Muslim religion, on the contrary, he tried to show that he respects Egyptians believes. After realizing that his position is maintained only by French soldiers, he decided to leave Egypt. The justification for this step was that France needed his help. Later in his life he greatly regretted this decision. As a Top General he should not have leave the army. The result of it was, that in two years Egypt was freed of French ruling.

In France he was among the personalities who were about to perform a coup and establish the rule of three consuls. He used all of his old connections and his gained popularity. As it is generally known, he was able to turn the coup in his favour and began to create the state

according to his ideas. The centralization of state intervention and state apparatuses led to the creation of a dictatorial government. Code Civil was able to create social progress, though in some ways it was reactionary.

Overall, the French Revolution and Napoleon had a huge impact on society in France as much as in other European states and not only revolutionary desire to change the existing schemes. Revolution and the Great European War led to mutual interpenetration of cultures and mutual progress.

The change is also reflected in the legitimacy of other states. France was generally complicated in the search of properly seized power in any form, whether it was the parliament or the president. In the period of Bonapartism was this privilege concerning the executive added into the hands of the electoral rights of the people. France was trying to find right way of seizing the right form of power long after Napoleon. The search for a properly way to grasp the constitutional state solution. This is confirmed by the fact that from 1815 to 1862 there was more than 10 ways of constitutional solutions. In comparison with the UK and its customary system it is obvious that the internal system of France was very unstable.